

**HOTUBA YA WAZIRI WA MALIASILI NA UTALII,
MHESHIMIWA DKT. HAMISI A. KIGWANGALLA (MB)
WAKATI AKIWASILISHA BUNGENI MAKADIRIO YA
MAPATO NA MATUMIZI YA WIZARA KWA
MWAKA WA FEDHA 2020/2021**

YALIYOMO

YALIYOMO	I
ORODHA YA MAJEDWALI.....	III
VIFUPISHO	IV
1.0 UTANGULIZI	1
2.0 DIRA, DHIMA NA MAJUKUMU YA WIZARA.....	4
3.0 MCHANGO WA MALIASILI NA UTALII KATIKA UENDELEZAJI WA UCHUMI WA VIWANDA	5
4.0 MAONI NA USHAURI WA KAMATI YA KUDUMU YA BUNGE YA ARDHI, MALIASILI NA UTALII.....	9
5.0 UTEKELEZAJI WA MPANGO NA BAJETI KWA MWAKA WA FEDHA 2019/2020	10
5.1. UKUSANYAJI MADUHULI.....	10
5.2. MATUMIZI YA KAWAIDA NA MAENDELEO	11
5.3. MAFANIKIO	11
5.3.1. Udhhibiti wa Ujangili na Uvamizi wa Maeneo ya Hifadhi.....	12
5.3.2. Kuongezeka kwa Mapato yatokanayo na Utalii.....	12
5.3.3. Kupandishwa Hadhi Maeneo ya Hifadhi.....	13
5.3.4. Mapitio ya Kanuni na Miongozo Mbalimbali	13
5.3.5. Kuendeleza Mashamba na Upandaji Miti.....	14
5.3.6. Kukamilisha Taratibu za Mfumo wa Jeshi Usu.....	14
5.3.7. Uendelezaji wa Maeneo ya Malikale	15
5.3.8. Kuboresha Mfumo wa Ukusanyaji Maduhuli	15
5.4. MASUALA MTAMBUKA.....	16
5.4.1. Utatuzi wa Migogoro katika Maeneo ya Hifadhi	16
5.4.2. Ushirikishaji Wadau na Elimu kwa Umma	17
5.4.3. Ushirikiano wa Kikanda na Kimataifa	19
5.4.4. Utawala na Uendelezaji Rasilimaliwatu.....	20
5.5. MAJUKUMU YA WIZARA.....	21
5.5.1. Sekta Ndogo ya Wanyamapori.....	21
5.5.2. Sekta Ndogo ya Misitu na Nyuki.....	34

5.5.3. Sekta Ndogo ya Utalii.....	39
5.5.4. Sekta Ndogo ya Mambo ya Kale.....	44
5.5.5. Miradi ya Maendeleo.....	47
5.6 UTEKELEZAJI WA MAJUKUMU YA KIMKAKATI.....	50
5.7 CHANGAMOTO NA UTATUZI WAKE.....	51
5.7.1 Changamoto.....	51
5.7.2 Utatuzi wa Changamoto.....	51
6.0 MPANGO NA BAJETI KWA MWAKA WA FEDHA 2020/2021	52
6.1 UKUSANYAJI MADUHILI.....	52
6.2 MATUMIZI YA KAWAIDA NA MAENDELEO.....	53
6.3 KAZI ZITAKAZOTEKELEZWA NA WIZARA NA TAASISI ZAKE.....	53
6.3.1 Sekta Ndogo ya Wanyamapori.....	53
6.3.2 Sekta Ndogo ya Misitu na Nyuki.....	61
6.3.3 Sekta Ndogo ya Utalii.....	66
6.3.4 Sekta Ndogo ya Mambo ya Kale.....	69
6.4 MIRADI YA MAENDELEO.....	70
7.0 SHUKRANI.....	70
8.0 MAOMBI YA FEDHA KWA MWAKA WA FEDHA 2020/2021 ...	71
9.0 HITIMISHO	71
ORODHA YA MAJEDWALI.....	73

ORODHA YA MAJEDWALI

Jedwali Na. 1: Maduhuli ya Idara, Taasisi na Mifuko ya Uhifadhi kwa mwaka 2018/2019, Makadirio na Makusanyo kwa mwaka wa fedha 2019/2020	74
Jedwali Na. 2: Maduhuli ya Mashirika kwa mwaka 2018/2019, Makisio na Makusanyo kwa mwaka 2019/2020 na Makadirio ya Makusanyo kwa mwaka 2020/2021	75
Jedwali Na. 3: Idadi ya Watalii Waliotembelea Hifadhi za Taifa na Mapato kuanzia 2015/2016 hadi 2019/2020	75
Jedwali Na. 4: Idadi ya Watalii Waliotembelea NCAA na Mapato kuanzia 2015/2016 hadi 2019/2020	75
Jedwali Na. 5: Mapato ya Uwindaji wa Kitalii kuanzia 2015/2016 hadi 2019/2020	76
Jedwali Na. 6: Mwenendo wa Upandaji miti katika Mashamba ya Miti kuanzia mwaka 2015/2016 hadi Machi, 2020	76
Jedwali Na.7: Mauzo ya Asali na Nta Ndani na Nje ya Nchi kuanzia 2015/2016 hadi 2019/2020	77
Jedwali Na. 8: Mwenendo wa Biashara ya Utalii Nchini kuanzia 2015 hadi 2019	77
Jedwali Na. 9: Idadi ya Wageni Waliotembelea Vituo vya Mambo ya Kale na Mapato Kuanzia 2015/2016 hadi 2019/2020	78
Jedwali Na.10: Idadi ya Wageni Waliotembelea Makumbusho ya Taifa na Mapato Kuanzia 2017/2018 hadi 2019/2020	79
Jedwali Na. 11: Idadi ya Wanafunzi/waliodahiliwa katika Vyuo vya Wizara kuanzia 2015/2016 hadi 2019/2020	80
Jedwali Na. 12: Bajeti ya Matumizi ya Kawaida ya Idara, Vitengo, Taasisi na Wakala kwa Mwaka wa Fedha 2020/2021	80
Jedwali Na 13: Muhtasari wa Bajeti ya Matumizi ya Miradi ya Maendeleo ya Wizara kwa Mwaka wa Fedha 2020/2021	81

VIFUPISHO

AFCON	- Africa Cup of Nations
AfDB	- African Development Bank
ATCL	- Air Tanzania Company Ltd
AWF	- African Wildlife Foundation
AWHF	- African World Heritage Fund
BTI	- Beekeeping Training Institute
CAWM	- College of African Wildlife Management
CBCTC	- Community Based Conservation Training Centre
CCM	- Chama Cha Mapinduzi
CITES	- Convention on International Trade in Endangered Species of Wild Fauna and Flora
CMS	- Convention on Migratory Species
COVID -19	- Corona Virus Disease 2019
EU	- European Union
FAO	- Food and Agriculture Organization
FITI	- Forest Industries Training Institute
FORVAC	- Forestry and Value Chains Development Programme
FTI	- Forest Training Institute
FZS	- Frankfurt Zoological Society
GEF	- Global Environmental Facility
GiZ	- Deutsche Gesellschaft für Internationale Zusammenarbeit
GLITE	- Great Lakes International Tourism Expo
ICCROM	- International Centre for the Study of Preservation and Restoration of Cultural Property
ICOMOS	- International Council on Monuments and Sites
IGPs	- Income Generating Projects
IUCN	- International Union for Conservation of Nature
JAMAFEST	- Jumuiya ya Afrika Mashariki Utamaduni Festival
JNIA	- Julius Nyerere International Airport
KDU	- Kikosi Dhidi Ujangili

KfW	- Kreditanstalt für Wiederaufbau (German Development Bank)
KIA	- Kilimanjaro International Airport
MICE	- Meetings, Incentives, Conferences and Exhibitions
MNRT	- Ministry of Natural Resources and Tourism
NABAC	- National Beekeeping Advisory Committee
NACTE	- National Council for Technical Education
NFA	- National Fund for Antiquities
NAFAC	- National Forest Advisory Committee
NCAA	- Ngorongoro Conservation Area Authority
NCAA	- Ngorongoro Conservation Area Authority
NCT	- National College of Tourism
NLUPC	- National Land Use Planning Commission
NMT	- National Museum of Tanzania
NORAD	- Norwegian Agency for Development Cooperation
PWTI	- Pasiansi Wildlife Training Institute
REGROW	- Resilient Natural Resource Management for Tourism and Growth
S!TE	- Swahili International Tourism Expo
SADC	- Southern Africa Development Community
SDGs	- Sustainable Development Goals
SUA	- Sokoine University of Agriculture
TaFF	- Tanzania Forest Fund
TAFORI	- Tanzania Forest Research Institute
TAMISEMI	- Tawala za Mikoa na Serikali za Mitaa
TANAPA	- Tanzania National Parks
TAWA	- Tanzania Wildlife Management Authority
TAWIRI	- Tanzania Wildlife Research Institute
TDL	- Tourism Development Levy
TEHAMA	- Teknolojia ya Habari na Mawasiliano
TFS	- Tanzania Forest Services Agency
TTB	- Tanzania Tourist Board
TWPF	- Tanzania Wildlife Protection Fund
UNDP	- United Nations Development Programme
UNESCO	- United Nations Educational, Scientific and

	Cultural Organization
UNWTO	- United Nations World Tourism Organization
USAID	- United States Agency for International Development
VVU	- Virusi Vya Ukimwi
WCS	- Wildlife Conservation Society
WHC	- World Heritage Centre
WHO	- World Health Organization
WMAs	- Wildlife Management Areas
WMF	- World Monuments Fund
WWF	- World Wide Fund for Nature

1.0 UTANGULIZI

1. **Mheshimiwa Spika**, kufuatia taarifa iliyowasilishwa na Mwenyekiti wa Kamati ya Kudumu ya Bunge ya Ardhi, Maliasili na Utalii, ninaomba kutoa hoja kwamba sasa Bunge lako Tukufu lipokee Taarifa ya Utekelezaji wa Bajeti ya Wizara ya Maliasili na Utalii kwa mwaka wa fedha 2019/2020 pamoja na kujadili na kupitisha Makadirio ya Mapato na Matumizi kwa mwaka wa fedha 2020/2021.

2. **Mheshimiwa Spika**, awali ya yote, nianze kwa kumshukuru Mwenyezi Mungu, mwingi wa rehema kwa kuendelea kutujalia afya njema na kutuwezesha kuwatumikia Watanzania. Ninamshukuru Mwenyezi Mungu kwa kuniwezesha kuwasilisha mbele ya Bunge lako Tukufu Hotuba ya Bajeti ya Wizara kwa mwaka wa fedha 2020/2021 ikiwa ni hotuba yangu ya tatu (3) tangu Mheshimiwa Rais aliponiteua kuongoza Wizara hii. Nichukue fursa hii kuwapongeza kwa dhati Mheshimiwa Dkt. John Pombe Joseph Magufuli, Rais wa Jamhuri ya Muungano wa Tanzania; Mheshimiwa Samia Suluhu Hassan, Makamu wa Rais; na Mheshimiwa Kassim Majaliwa Majaliwa (Mb), Waziri Mkuu; kwa kuniongoza katika kutekeleza shughuli mbalimbali za Wizara na Taifa kwa kuzingatia Ilani ya Chama cha Mapinduzi (CCM) na miongozo mingine. Kupitia uongozi wao, Wizara imeendelea kutimiza wajibu wake kwa kuimarisha uhifadhi na kuendeleza utalii kwa ufanisi zaidi na hivyo kuchangia katika juhudi za kukuza uchumi na ustawi wa wananchi.

3. **Mheshimiwa Spika**, ninakupongeza wewe binafsi pamoja na uongozi wa Bunge kwa kuliiongoza Bunge letu Tukufu kwa weledi. Aidha, ninaishukuru kwa dhati Kamati ya

Kudumu ya Bunge ya Ardhi, Maliasili na Utalii chini ya uenyekiti wa Mheshimiwa Kemilembe Julius Lwota (Mb) kwa kujadili, kushauri na kupitisha Mapendekezo ya Makadirio ya Mapato na matumizi ya Wizara kwa mwaka wa fedha 2020/2021. Kwa uwazi kabisa niseme kwamba Kamati hii imekuwa na mchango mkubwa kwangu kutokana na maoni na ushauri wake inayotoa katika kufanikisha malengo ya Wizara. Wizara itaendelea kuzingatia maoni na ushauri wa Kamati.

4. Mheshimiwa Spika, ninaungana na Waheshimiwa Wabunge wenzangu walionitangulia kumpongeza Mheshimiwa George Boniface Simbachawene (Mb) kwa kuteuliwa kuwa Waziri wa Mambo ya Ndani ya Nchi; Mheshimiwa Mussa Azzan Zungu (Mb) kuwa Waziri wa Nchi, Ofisi ya Makamu wa Rais anayeshughulikia Muungano na Mazingira; na Mheshimiwa Dkt. Mwigulu Lameck Nchemba (Mb) kwa kuteuliwa kuwa Waziri wa Katiba na Sheria. Aidha, napenda kumpongeza Mheshimiwa Miraji Jumanne Mtaturu (Mb) kwa kuchaguliwa kuwa Mbunge wa Jimbo la Singida Mashariki.

5. Mheshimiwa Spika, kwa masikitiko makubwa ninaungana na Waheshimiwa Wabunge kutoa salamu za pole kwako binafsi, Bunge lako Tukufu, wananchi na familia za marehemu kwa kuondokewa na Mheshimiwa Rashid Ajali Akbar, Mbunge wa Jimbo la Newala Vijijini; Mheshimiwa Mchungaji Dkt. Getrude Pangalile Rwakatara, Mbunge wa Viti Maalum; Mheshimiwa Richard Mganga Ndassa, Mbunge wa Sumve; na Mheshimiwa Dkt. Augustino Philip Mahiga, Mbunge na aliyekuwa Waziri wa Katiba na Sheria. Vifo vya Wabunge hao vimeleta majonzi makubwa kwa Waheshimiwa Wabunge na Taifa kwa ujumla kutokana na kukosa michango

yao ambayo imekuwa chachu ya utendaji wa Bunge letu Tukufu. Mwenyezi Mungu azilaze roho za marehemu mahala pema peponi, Amina.

6. Mheshimiwa Spika, ninawashukuru Mheshimiwa Constantine J. Kanyasu (Mb), Naibu Waziri; Profesa Adolf F. Mkenda, Katibu Mkuu; na Dkt. Aloyce K. Nzuki, Naibu Katibu Mkuu; kwa ushirikiano wanaoendelea kunipa katika kutekeleza majukumu yangu. Aidha, ninawashukuru Wakurugenzi na Wakuu wa Vitengo, Wakuu wa Mashirika na Taasisi zilizo chini ya Wizara, watumishi na wadau wote kwa ushirikiano wanaoendelea kutupatia katika kutekeleza majukumu ya Wizara na hatimaye kuweza kuwatumikia wananchi kwa ufanisi zaidi.

7. Mheshimiwa Spika, ninawashukuru wananchi wa Jimbo la Nzega Vijijini kwa kuendelea kuniunga mkono katika kutekeleza majukumu yangu. Ninapenda kuwahimiza kuendelea kushiriki katika shughuli za uhifadhi wa maliasili, malikale na kuendeleza utalii. Aidha, ninamshukuru kwa dhati mke wangu mpenzi Dkt. Bayoum Kigwangalla na familia yangu kwa upendo wao, uvumilivu na dua katika utekelezaji wa majukumu yangu.

8. Mheshimiwa Spika, kwa upekee ninatoa pole kwa ndugu, marafiki na watumishi wote wa Wizara kutokana na watumishi waliopoteza maisha wakati wakitekeleza majukumu yao. Watumishi watano (5) walipoteza maisha ambapo mmoja (1) aliuawa na majangili, mmoja (1) kuumwa na nyoka, wawili (2) kwa ajali ya gari na mmoja (1) akiwa katika mazoezi ya utayari. Kwa hakika, hawa ni mashujaa ambao wamekufa wakitetea rasilimali za nchi yetu, Mwenyezi Mungu aziweke

roho zao mahala pema peponi - Amina. Aidha, ninatoa pole kwa watumishi waliojeruhiwa wakati wanatekeleza majukumu yao. Vilevile, ninatoa pole za dhati kwa wananchi ambao kutokana na uvamizi wa wanyamapori wakali na waharibifu, wamepoteza ndugu, kujeruhiwa na kuharibiwa mali zao.

9. Mheshimiwa Spika, hotuba hii imegawanyika katika sehemu kuu sita (6): **Kwanza**, Utangulizi; **Pili**, Dira, Dhima na Majukumu ya Wizara; **Tatu**, Mchango wa Maliasili, Malikale na Utalii katika Uendelezaji wa Uchumi wa Viwanda; **Nne**, Maoni na Ushauri wa Kamati ya Kudumu ya Bunge ya Ardhi, Maliasili na Utalii; **Tano**, Utekelezaji wa Mpango na Bajeti ya Mwaka wa Fedha 2019/2020; na **Sita**, Makadirio ya Mapato na Matumizi kwa Mwaka wa Fedha 2020/2021.

2.0 DIRA, DHIMA NA MAJUKUMU YA WIZARA

10. Mheshimiwa Spika, Wizara ya Maliasili na Utalii imepewa dhamana ya kusimamia uhifadhi wa maliasili, malikale na maendeleo ya utalii. Dhamana hiyo inaongozwa na Dira ya Wizara ambayo ni *“Maliasili na malikale zilizohifadhiwa kwa manufaa ya Watanzania wakati ikiongoza kuchangia ukuaji wa uchumi”*. Kutokana na Dira hiyo, Dhima ya Wizara ni *“Uhifadhi endelevu wa maliasili na malikale na kuendeleza utalii kwa manufaa ya Taifa”*.

11. Mheshimiwa Spika, Wizara inatekeleza majukumu yake ya uhifadhi wa maliasili na malikale na kuendeleza utalii kupitia Idara za Wanyamapori; Misitu na Nyuki; Utalii; Malikale; Utawala na Usimamizi wa Rasilimaliwatu; na Sera na Mipango. Aidha, inatekeleza majukumu yake kupitia

Vitengo vya Fedha na Uhasibu; Habari na Mawasiliano ya Serikali; Ununuzi na Ugavi; Ukaguzi wa Ndani; Sheria; Teknolojia ya Habari na Mawasiliano; na Utafiti na Mafunzo.

12. Mheshimiwa Spika, Wizara inasimamia: Shirika la Hifadhi za Taifa Tanzania (TANAPA), Shirika la Makumbusho ya Taifa (NMT), Wakala wa Chuo cha Taifa cha Utalii (NCT), Wakala wa Huduma za Misitu Tanzania (TFS), Mamlaka ya Hifadhi ya Eneo la Ngorongoro (NCAA), Mamlaka ya Usimamizi wa Wanyamapori Tanzania (TAWA), Chuo cha Usimamizi wa Wanyamapori Mweka (CAWM), Taasisi ya Taaluma ya Wanyamapori Pasiansi (PWTI), Chuo cha Misitu Olmotonyi (FTI), Chuo cha Viwanda vya Misitu (FITI), Chuo cha Mafunzo ya Ufugaji Nyuki (BTI), Kituo cha Elimu ya Uhifadhi Wanyamapori kwa Jamii - Likuyu Sekamaganga (CBCTC), Taasisi ya Utafiti wa Wanyamapori Tanzania (TAWIRI), Taasisi ya Utafiti wa Misitu Tanzania (TAFORI) na Bodi ya Utalii Tanzania (TTB). Aidha, Wizara ina Mfuko wa Kuhifadhi Wanyamapori (TWPF), Mfuko wa Misitu (TaFF), Mfuko wa Mambo ya Kale (NFA), na Tozo ya Maendeleo ya Utalii (TDL).

3.0 MCHANGO WA MALIASILI NA UTALII KATIKA UENDELEZAJI WA UCHUMI WA VIWANDA

13. Mheshimiwa Spika, Dira ya Maendeleo ya Tanzania 2025 imedhamiria kuifikisha nchi katika uchumi wa kati ifikapo mwaka 2025. Dira hiyo imebainisha mikakati mbalimbali ikiwemo uendelezaji na matumizi ya maliasili na utalii ili nchi iwe na uchumi wenye uwezo wa kushindana na kuhimili mitikisiko ya kiuchumi. Maliasili na utalii ni miongoni mwa sekta za uchumi nchini ambazo zinatoa mchango mkubwa

katika ukusanyaji wa mapato na kuendeleza maisha ya Watanzania wengi ikiwepo fursa za kutoa ajira. Shughuli za ufugaji wa wanyamapori katika mashamba na ranchi zinatoa fursa za kuanzisha viwanda vya kuchakata ngozi, kutengeneza mapambo na kusindika nyamapori. Aidha, takribani asilimia 90 ya watalii wanaotembelea nchini wanakuja kujionea wanyamapori waliohifadhiwa katika mazingira yao asilia. Watalii wanaokuja nchini ni soko kubwa la bidhaa mbalimbali zinazozalishwa nchini.

14. Mheshimiwa Spika, Tanzania ina rasilimali kubwa ya misitu ambayo hutoa malighafi ya viwanda vya kutengeneza samani, karatasi, nishati, vifaa vya ujenzi na mapambo. Aidha, hifadhi za Taifa, misitu ya lindimaji, mapori ya akiba, tengefu na ardhioevu hutoa huduma za kiikolojia kama vile uhifadhi wa vyanzo vya maji ambayo hutumika kwa matumizi ya viwanda na kuzalisha nishati ya umeme. Vilevile, mazao ya nyuki yanatumika kwa chakula na malighafi za viwanda vya kutengeneza vipodozi, madawa na vyakula. Pia, nyuki ni rafiki wa mazingira na mchavushaji mkuu wa mimea, hivyo husaidia kuongeza uzalishaji wa mazao ya kilimo.

15. Mheshimiwa Spika, Sekta Ndogo ya Utalii kupitia vivutio mbalimbali vinavyotokana na wanyamapori, misitu, urithi wa malikale inaendelea kuchangia katika uchumi na fedha za kigeni. Mchango wa utalii katika Pato la Taifa kwa sasa ni zaidi ya asilimia 17 na asilimia 25 ya fedha zote za kigeni. Aidha, shughuli za kiuchumi katika sekta ya maliasili na utalii zinaajiri zaidi ya watu milioni 5.5 kwa mwaka. Kutokana na umuhimu wa maliasili, malikale na utalii katika uchumi wa viwanda, Wizara inatoa rai kwa wadau wote kwa ujumla

kushirikiana na Wizara katika kuhakikisha kuwa rasilimali hizo zinaendelea kuhifadhiwa na kutumiwa kwa njia endelevu.

Athari za Ugonjwa wa Corona (COVID-19) katika Sekta ya Utalii

16. Mheshimiwa Spika, pamoja na mchango huo, Sekta Ndogo ya Utalii imeathirika kutokana na mlipuko wa homa kali ya mapafu ijulikanayo kama *COVID-19* iliyotangazwa na Shirika la Afya Duniani (WHO) Machi, 2020 kuwa ni janga la kimataifa. Katika kukabiliana na janga hilo, mataifa ambayo ni masoko muhimu ya utalii nchini katika mabara ya Ulaya, Amerika na Asia yamechukua hatua mbalimbali za kudhibiti kusambaa kwa ugonjwa huo. Hatua hizo zinajumuisha kuzuia raia wake kusafiri na baadhi ya mashirika ya ndege kutofanya safari nje ya nchi, hali iliyosababisha kuathirika kwa sekta hiyo. Ugonjwa huo umeleta madhara makubwa katika sekta mbalimbali za kiuchumi na kijamii.

17. Mheshimiwa Spika, moja ya sekta muhimu zilizoathiriwa ni utalii. Sekta hiyo kabla ya madhara hayo ilikuwa inachangia asilimia 25 katika mapato yote ya kigeni inayopata nchi yetu. Sekta hii imeathiriwa zaidi kutokana na ukweli kwamba inategemea zaidi mapato ya watalii wanaotoka nje ya nchi ambao kwa sasa kutokana na ugonjwa huu, wameshindwa kusafiri na wengi wao wamesitisha safari za kuja nchini kutalii.

18. Mheshimiwa Spika, ili kuona madhara ya awali ya ugonjwa huu, Wizara ilifanya tathmini ya awali (rapid assessment) iliyojikita katika kipindi cha tangu ugonjwa huo uanze hadi tarehe 06 Aprili, 2020. Tathmini hiyo ilibaini kuwa

madhara makubwa ya Corona katika sekta ya utalii yalianza kuonekana mwanzoni mwa Machi, 2020 tofauti na miezi ya Februari na Januari, 2020 ambapo hali ilikuwa shwari. Aidha, tathmini imebaini kuwa mashirika 13 ya ndege yalisitisha kuja nchini tangu tarehe 25 Machi, 2020 na hivyo kuondoa uwezekano wa kuendelea kupata watalii kutoka nje ya nchi. Mashirika yaliyositisha safari zake ni pamoja ni: Emirates, Swiss, Oman air, Turkish, Egyptian air, South African Airways, Rwandair, Qatar, Kenya Airways, Uganda Airlines, Fly Dubai na KLM. Vilevile, kampuni yetu ya ndege ya Air Tanzania imesitisha safari za nje ya nchi.

19. Mheshimiwa Spika, madhara haya yanaonekana kuwa makubwa zaidi ambapo tayari kuna dalili za kushuka kwa mapato yaliyotarajiwa kukusanywa na Taasisi kubwa zilizo chini ya Wizara ambazo ni TANAPA, NCAA, TFS na TAWA. Kwa mfano, katika mwaka 2020/2021 TANAPA ililenga kukusanya jumla ya Shilingi bilioni 363.9, lakini kutokana na hali inavyoendelea makisio sasa yanakadiriwa kuwa Shilingi bilioni 64 au chini ya hapo; NCAA ilikadiria Shilingi bilioni 162.7, sasa ni Shilingi bilioni 58; TFS ilikadiria Shilingi bilioni 153.6, sasa ni Shilingi bilioni 121; na TAWA ilikadiria Shilingi bilioni 58.1, sasa ni Shilingi bilioni 22.

20. Mheshimiwa Spika, kama hali itatulia mwezi Oktoba, 2020, idadi ya ajira za moja kwa moja katika Sekta ya Utalii zitashuka kutoka 623,000 zilizotarajiwa hadi kufikia 146,000; watalii watashuka kutoka 1,867,000 waliotarajiwa hadi kufikia watalii 437,000; na mapato yanayotokana na utalii yatashuka kutoka Shilingi trilioni 2.6 zilizotarajiwa hadi kufikia Shilingi milioni 598. Upungufu huo wa mapato ni mkubwa kwa sekta na unaweza kusababisha baadhi ya Taasisi za uhifadhi zilizo

chini ya Wizara kushindwa kujiendesha ikiwa ni pamoja na kulipa mishahara. Katika kukabiliana na hali hiyo, Wizara imeendelea kuwashirikisha wadau wa sekta ili kuweka mikakati ya namna ya kuisaidia sekta isiathirike zaidi.

4.0 MAONI NA USHAURI WA KAMATI YA KUDUMU YA BUNGE YA ARDHI, MALIASILI NA UTALII

21. *Mheshimiwa Spika*, Kamati ya Kudumu ya Bunge ya Ardhi, Maliasili na Utalii imepitia Taarifa ya Utekelezaji wa Mpango na Bajeti ya mwaka wa fedha 2019/2020. Aidha, Kamati imechambua na kutoa maoni kuhusu Makadirio ya Mapato na Matumizi ya Wizara kwa mwaka wa fedha 2020/2021. Kamati ilitoa ushauri kwenye maeneo yafuatayo: usimamizi wa ukusanyaji maduhuli, utekelezaji wa miradi ya maendeleo, migogoro ya mipaka kati ya maeneo yaliyohifadhiwa na wananchi, uhaba wa watumishi, ugawaji wa vitalu kwa njia ya mnada wa kielekitroniki, uharibifu wa vyanzo vya maji, mgongano wa kisheria, matumizi mseto katika Eneo la Hifadhi ya Ngorongoro na wanyamapori walio katika hatari ya kutoweka (hususan faru na mbwa mwitu).

22. *Mheshimiwa Spika*, maeneo mengine ni vifo vya wanyamapori kutokana na kugongwa na magari, gharama za kuendesha hifadhi mpya, usimamizi wa shoroba za wanyamapori na uanzishwaji wa Jumuiya za Uhifadhi wa Wanyamapori kwa Jamii (WMAs), ulinzi wa wananchi dhidi ya wanyamapori wakali na waharibifu, mifumo ya kielekitroniki ya kutambua wageni wanaotembelea vivutio vya utalii, kuendeleza na kutangaza vivutio vya utalii, uhaba wa huduma za malazi ya bei nafuu, uhifadhi wa misitu ya asili na uanzishaji wa mashamba ya miti.

23. Mheshimiwa Spika, ushauri wa Kamati umezingatiwa katika utekelezaji wa bajeti ya Wizara kwa mwaka wa fedha 2019/2020 na utaendelea kuzingatiwa katika mpango na bajeti kwa mwaka wa fedha 2020/2021.

5.0 UTEKELEZAJI WA MPANGO NA BAJETI KWA MWAKA WA FEDHA 2019/2020

24. Mheshimiwa Spika, Wizara imeendelea kutekeleza majukumu yake kwa mwaka 2019/2020 kwa kuzingatia Dira ya Taifa ya Maendeleo (2025), Mpango wa Pili wa Maendeleo wa Taifa wa Miaka Mitano (2016/2017 - 2020/2021) na Mpango Mkakati wa Wizara (2016/17 - 2020/21). Masuala mengine yaliyozingatiwa ni Malengo ya Maendeleo Endelevu (SDGs); Ilani ya Uchaguzi ya Chama Cha Mapinduzi ya 2015 - 2020; sera na sheria za sekta ndogo za usimamizi wa maliasili, malikale na maendeleo ya utalii; na Maagizo ya Viongozi Wakuu wa Serikali.

5.1. Ukusanyaji Maduhuli

25. Mheshimiwa Spika, Wizara kwa mwaka wa fedha 2019/2020, iliidhinishiwa kukusanya maduhuli ya **Shilingi 71,538,430,944** kutoka vyanzo vya idara (**Shilingi 22,657,242,000**), mifuko (**Shilingi 21,878,865,008**) na taasisi (**Shilingi 26,987,619,944**). Hadi Machi 2020, **Shilingi 47,010,442,123** zimekusanywa sawa na asilimia 66 ya makadirio ya idara, mifuko na taasisi. Aidha, mashirika ya TANAPA, NCAA, TAWA na TFS yaliidhinishiwa kukusanya **Shilingi 701,805,841,651**. Hadi Machi 2020, mashirika hayo yalikuwa yamekusanya **Shilingi 503,865,454,314** sawa na

asilimia 72 ya makadirio. Mashirika hayo yametumia fedha hizo kwa ajili ya kutekeleza majukumu yake ya kuhifadhi maliasili, malikale na kuendeleza utalii pamoja na kuchangia katika Mfuko Mkuu wa Serikali. Hata hivyo, ukusanyaji wa mapato unaendelea kukabiliwa na changamoto ya mlipuko wa ugonjwa wa COVID-19 ambao utaathiri kwa kiasi kikubwa mapato ya TANAPA, NCAA, TAWA na TFS. Mathalan kwa kipindi cha robo ya nne, Taasisi hizo zilikadiria kukusanya **Shilingi 132,175,324,282** lakini kutokana na athari za mlipuko huo, Taasisi hizo zinatarajia kukusanya **Shilingi 33,460,938,400** sawa na anguko la asilimia 75.

5.2. Matumizi ya Kawaida na Maendeleo

26. **Mheshimiwa Spika**, katika mwaka wa fedha 2019/2020, Wizara iliidhinishiwa kutumia **Shilingi 120,202,637,734** kwa ajili ya matumizi ya kawaida na miradi ya maendeleo. Kiasi hicho kinajumuisha **Shilingi 71,312,649,000** kwa ajili ya matumizi ya kawaida na **Shilingi 48,889,988,734** kwa ajili ya miradi ya maendeleo. Hadi Machi 2020, Wizara ilikuwa imepokea jumla ya **Shilingi 61,445,191,014** sawa na asilimia 51 ya bajeti iliyoidhinishwa. Kati ya fedha hizo, **Shilingi 47,655,044,638** ni kwa ajili ya matumizi ya kawaida na **Shilingi 13,790,146,376** kwa ajili ya miradi ya maendeleo.

5.3. Mafanikio

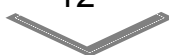
27. **Mheshimiwa Spika**, katika utekelezaji wa majukumu yake kwa mwaka wa fedha 2019/2020, Wizara imepata mafanikio mbalimbali ikiwemo:-

5.3.1. Udhhibiti wa Ujangili na Uvamizi wa Maeneo ya Hifadhi

28. Mheshimiwa Spika, Wizara imeendelea kuongeza juhudi katika kukabiliana na ujangili, biashara haramu ya nyara, mazao ya misitu na uvamizi wa maeneo yaliyohifadhiwa. Taarifa za ufuatiliaji wa matukio hayo zinaonesha kuwa ujangili umepungua kwa takriban asilimia 80. Kutokana na taarifa ya sensa ya mwaka 2019, idadi ya ndovu imeongezeka kutoka 59 mwaka 2014 hadi 1,200 mwaka 2019 katika Hifadhi ya Taifa Mkomazi. Aidha, idadi ya ndovu haijabadilika katika mfumo ikolojia wa Tarangire - Manyara. Vilevile, idadi ya mizoga ya ndovu katika mapori ya akiba, tengefu, ardhioevu na WMAs imepungua kutoka 14 mwaka 2018 hadi mizoga mitatu (3) mwaka 2019. Pia, uvunaji haramu wa miti iliyo hatarini kutoweka na uvamizi katika misitu ya hifadhi umepungua kwa takribani asilimia 85. Mafanikio hayo yametokana na kuimarika kwa ulinzi ambapo jumla ya siku - doria 402,208 zimefanyika na kuwezesha kukamatwa kwa watuhumiwa 9,085 waliochukuliwa hatua mbalimbali za kisheria.

5.3.2. Kuongezeka kwa Mapato yatokanayo na Utalii

29. Mheshimiwa Spika, mapato yatokanayo na utalii wa kimataifa yameongezeka kutoka Dola za Marekani Bilioni 2.4 mwaka 2018 hadi Dola za Marekani Bilioni 2.6 mwaka 2019. Aidha, wastani wa siku za kukaa watalii nchini zimeongezeka kutoka siku 10 mwaka 2018 hadi siku 13 mwaka 2019. Vilevile, matumizi ya watalii kwa siku yameongezeka kutoka Dola za Marekani 193 mwaka 2018 hadi Dola za Marekani 266 mwaka 2019. Mafanikio hayo, pamoja na mambo

mengine yametokana na jitihada za kutangaza vivutio vya utalii ndani na nje ya nchi.

5.3.3. Kupandishwa Hadhi Maeneo ya Hifadhi

30. *Mheshimiwa Spika*, Wizara imeongeza idadi ya Hifadhi za Taifa kutoka 16 hadi 22 na misitu ya hifadhi ya mazingira asilia kutoka 17 hadi 19. Ongezeko la Hifadhi za Taifa limetokana na kupandisha hadhi mapori ya akiba ya Burigi, Biharamulo, Kimisi; Ibanda; na Rumanyika - Orugundu kuwa Hifadhi za Taifa za Burigi - Chato, Ibanda - Kyerwa na Rumanyika - Karagwe; sehemu ya Pori la Akiba Selous kuwa Hifadhi ya Taifa Nyerere; sehemu ya Pori la Akiba Ugalla kuwa Hifadhi ya Taifa Mto Ugalla na Pori la Akiba Kigosi kuwa Hifadhi ya Taifa Kigosi. Aidha, ongezeko la misitu ya hifadhi ya mazingira asilia limetokana na kupandisha hadhi misitu ya hifadhi ya Uzigua na kuunganishwa kwa misitu mitatu (3) ya Pugu, Kazimzumbwi na Vikindu kuwa Msitu wa Hifadhi ya Mazingira Asilia Pugu - Kazimzumbwi. Vilevile, Wizara imepandisha hadhi maeneo ya misitu ya Aghondi (ha. 2,161) na Kilinga (ha. 10,916.44) iliyopo mkoani Singida na Mlima Simu (ha. 1,657) uliopo Mkoa wa Manyara kuwa misitu ya hifadhi. Jitihada hizo zinalenga kuimarisha uhifadhi wa rasilimali za wanyamapori na misitu.

5.3.4. Mapitio ya Kanuni na Miongozo Mbalimbali

31. *Mheshimiwa Spika*, Wizara imeandaa Kanuni za Uuzaji wa Nyamapori, Tangazo la Serikali Na. 84 la mwaka 2020; Kanuni za Uwekezaji wa Miundombinu ya Utalii katika Misitu ya Hifadhi, Tangazo la Serikali Na. 85 la mwaka 2020; na

Kanuni za Uwekezaji katika Maeneo Maalumu ya Wanyamapori, Tangazo la Serikali Na. 28 la mwaka 2020. Aidha, Wizara imepitia Kanuni za Huduma za Malazi za mwaka 2015, Tangazo la Serikali Na. 25 la mwaka 2020; na Kanuni za Ufugaji wa Wanyamapori ya mwaka 2013, Tangazo la Serikali Na. 83 la mwaka 2020.

32. *Mheshimiwa Spika*, kanuni hizi zitasaidia katika nyanja mbalimbali ikiwa ni pamoja na kuimarisha usimamizi na uendelezaji wa sekta ya maliasili na utalii ikiwemo kuwapatia wananchi fursa ya kufanya biashara ya nyamapori, kupunguza ujangili, kuongeza mapato ya Serikali, kupata takwimu na taarifa za wageni kwa ajili ya mipango na usimamizi endelevu wa sekta ndogo ya utalii, kupata kitoweo na kuvutia uwekezaji kwenye maeneo yaliyohifadhiwa.

5.3.5. Kuendeleza Mashamba na Upandaji Miti

33. *Mheshimiwa Spika*, Wizara kupitia TFS imepanda jumla ya hekta 8,726 za miti kwenye mashamba 23 ya Serikali Kuu. Aidha, jumla ya miche ya miti milioni 7.6 imegawiwa na kupandwa na wananchi ikijumuisha miche 800,000 iliyopandwa katika Jiji la Dodoma kupitia Kampeni ya Dodoma ya Kijani. Lengo ni kuhakikisha upatikanaji wa malighafi za viwanda vya mazao ya misitu, kukabiliana na mabadiliko ya tabia nchi, kuendeleza uoto wa asili, na kuhifadhi mazingira na bioanuwai.

5.3.6. Kukamilisha Taratibu za Mfumo wa Jeshi Usu

34. *Mheshimiwa Spika*, Wizara imetoa mafunzo ya utayari kwa watumishi 4,556 kutoka taasisi za TANAPA, NCAA,

TAWA na TFS ikiwa ni maandalizi ya utekelezaji wa mfumo wa Jeshi Usu. Aidha, Muswada wa Marekebisho ya Sheria mbalimbali unaojumuisha Sheria za Wanyamapori Sura 283, Sheria ya Misitu Sura 323, Sheria ya Hifadhi za Taifa Sura 282 na Sheria ya Mamlaka ya Hifadhi ya Eneo la Ngorongoro Sura 284 kuhusu kuanzishwa rasmi kwa Jeshi hilo umeandaliwa na kusomwa kwa mara ya kwanza katika Bunge la 11, mkutano wa 18 tarehe 28 Januari, 2020. Vilevile, Wizara inaendelea kukamilisha maandalizi ya muundo jumuishi wa maendeleo ya utumishi katika Jeshi Usu kwa taasisi zote zinazohusika ili kuleta ufanisi zaidi katika utendaji kazi.

5.3.7. Uendelezaji wa Maeneo ya Malikale

35. *Mheshimiwa Spika*, Wizara imekamilisha ukarabati wa Nyumba ya Makumbusho ya Dkt. David Livingstone, Kigoma - Ujiji na miundombinu ya barabara yenye urefu wa kilometa tano (5) katika Kituo cha Michoro ya Miambani Kolo, Kondo. Aidha, ukarabati wa Makumbusho ya Nyumba ya Utamaduni na majengo ya Kijiji cha Makumbusho katika Mkoa wa Dar es Salaam pamoja na Makumbusho ya Azimio la Arusha umekamilika.

5.3.8. Kuboresha Mfumo wa Ukusanyaji Maduhuli

36. *Mheshimiwa Spika*, Wizara imeimarisha matumizi ya mfumo jumuishi (MNRT Portal) wa kutoa leseni, vibali, kukusanya takwimu na mapato ya vyanzo mbalimbali vya Wizara na Taasisi zake. Mfumo umefungamanishwa na mifumo mingine ya TEHAMA ya Serikali kwa ajili ya kubadilishana taarifa na kurahisisha huduma kwa wateja.

Katika kutekeleza hilo, Wizara imefanya upanuzi wa miundombinu ya TEHAMA katika vituo vya Endamaghay, Nasera Rock, Kakesio, Masamburai, Seneto, Lemala na Endoro katika eneo la Hifadhi ya Ngorongoro. Aidha, watumishi wa Wizara na Taasisi zake pamoja na wadau 2,000 wamepatiwa mafunzo ya namna ya kutumia mfumo huo. Vilevile, Wizara imeendesha minada miwili (2) ya vitalu vya uwindaji kwa njia ya kielekitroniki, kusajili na kutoa leseni ya kuendesha biashara ya utalii kwa kampuni 1,991.

5.4. Masuala Mtambuka

5.4.1. Utatuzi wa Migogoro katika Maeneo ya Hifadhi

37. Mheshimiwa Spika, Wizara imeendelea kufanya jitihada mbalimbali zikiwemo kushirikiana na wizara nyingine, viongozi na wananchi kutatua migogoro iliyopo baina ya wananchi na maeneo yaliyohifadhiwa. Katika kushughulikia migogoro ya mwingiliano wa matumizi ya ardhi, Mheshimiwa Rais, Dkt. John Pombe Joseph Magufuli ametoa kibali kwa vijiji 920 kati ya 975 vilivyokuwemo ndani ya maeneo yaliyohifadhiwa kurasimishwa kwa ajili ya shughuli za kiuchumi na kijamii. Aidha, Serikali imeridhia kufuta Mapori Tengefu 12 yenye ukubwa wa ekari 707,660 na misitu ya hifadhi saba (7) yenye ukubwa wa hekta 46,715 yaliyopungukiwa sifa, hivyo kutolewa kwa wananchi kwa ajili ya shughuli za maendeleo kama vile kilimo na mifugo.

38. Mheshimiwa Spika, Wizara kwa kushirikiana na Tume ya Taifa ya Mipango ya Matumizi ya Ardhi na TAMISEMI inaendelea na maandalizi ya mipango ya matumizi ya ardhi katika vijiji 343 vinavyopakana na maeneo yaliyohifadhiwa.

Aidha, Wizara kwa kushirikiana na Manispaa ya Kinondoni imetatia mgogoro wa matumizi ya ardhi katika Kituo cha Magofu ya Kunduchi, Dar es Salaam ambapo shughuli za mazishi katika eneo hilo zimesitishwa na ulinzi umeimarishwa.

5.4.2. Ushirikishaji Wadau na Elimu kwa Umma

39. Mheshimiwa Spika, Wizara imeendelea kushirikiana na wananchi, sekta binafsi na wadau wengine katika kuhifadhi na kusimamia maliasili, malikale na uendelezaji utalii. Katika kutekeleza azma hiyo, Wizara kupitia TFS imetoa mafunzo ya usimamizi shirikishi wa misitu kwa kamati za maliasili za vijiji 154, kufundisha vikundi 19 vya ufugaji nyuki, kugawa mizinga 2,040, kuwezesha ujenzi wa hosteli mbili (2), na kuchangia vifaa vya ujenzi kama vile mbao na saruji vyenye thamani ya shilingi 68,705,200 katika miradi mbalimbali ya maendeleo. Aidha, TaFF imekuza na kusambaza jumla ya miche 3,968,028 ya miti aina mbalimbali. Vilevile, Wizara kupitia TAWA imetoa gawio la jumla ya Shilingi 6,495,488,526 kwa Jumuiya za Hifadhi za Wanyamapori 12, vijiji 42 na halmashauri za wilaya 39 kwa ajili ya uhifadhi na utekelezaji wa miradi ya maendeleo.

40. Mheshimiwa Spika, Wizara kupitia TANAPA imetoa elimu ya uhifadhi kwa viongozi 340 wa vikundi vya ulinzi shirikishi kutoka kwenye wilaya, kata, vijiji na kamati za maliasili za vijiji vinavyozunguka hifadhi, pamoja na kufadhili miradi ya maendeleo. Aidha, Wizara kupitia taasisi zake (TANAPA, TAWA na NCAA) imetoa mizinga ya nyuki 1,155 kwa vikundi vya ufugaji nyuki katika vijiji vinavyozunguka hifadhi za Taifa za Kitulo na Mahale. Vilevile, TANAPA kwa kushirikiana na wadau wa Mto Ruaha Mkuu, Mto Katuma na

Mto Tarangire imetoa elimu ya utunzaji wa mazingira na vyanzo vya maji katika vijiji 169 vinavyozunguka hifadhi za Taifa za Ruaha, Kitulo na Udzungwa katika wilaya za Kilolo, Mufindi, Makete, Wanging'ombe, Mbarali, Babati na Kondoa. Pia, TANAPA imepanda miti ya asili 150,000 katika eneo la hekta 40 la msitu katika ukanda wa chini wa Mlima Kilimanjaro ili kulinda vyanzo vya maji. Aidha, Wizara kupitia NCAA imetoa elimu ya upandaji miti kwa kata 16 ndani na nje ya Hifadhi ya Eneo la Ngorongoro. Vilevile, jumla ya miche ya miti 355,650 ilisambazwa katika maeneo ya taasisi, serikali za vijiji na watu binafsi ndani na nje ya eneo la Hifadhi ya Ngorongoro ili kuhifadhi mazingira.

41. Mheshimiwa Spika, Wizara imeendelea kutoa elimu na uhamasishaji kwa umma kuhusu uhifadhi na uendelezaji utalii kupitia Maonesho ya Kimataifa ya Biashara ya Dar es Salaam (Sabasaba), Nanenane, Kili/Karibu Fair, Siku ya Utalii Duniani, Karibu Utalii Kusini na Swahili *International Tourism Expo* (S!TE). Aidha, elimu imeendelea kutolewa katika matamasha ya: Mwezi wa Urithi wa Utamaduni, Siku ya Vimondo Duniani, Mvinyo Dodoma, Utalii na Kumbukizi ya Vita vya Majimaji na Jumuiya ya Afrika Mashariki Utamaduni *Festival* (JAMAFEST). Vilevile, Wizara imetoa elimu kupitia Siku ya Utumishi wa Umma, Siku ya Wanyamapori Duniani, Tamasha la maadhimisho ya miaka 60 ya Hifadhi ya Taifa Serengeti na Eneo la Hifadhi ya Ngorongoro na miaka 60 tangu kuvumbuliwa kwa fuvu la Zamadamu (*Zinjanthropus boisei*) katika eneo la Olduvai Gorge.

5.4.3. Ushirikiano wa Kikanda na Kimataifa

42. Mheshimiwa Spika, Wizara imeshiriki katika Mkutano wa Jumuiya ya Afrika Mashariki wa Baraza la Mawaziri wa Sekta za Mazingira na Maliasili uliofanyika Februari, 2020. Mkutano huo ulipitisha Itifaki ya Mazingira na Maliasili ya Jumuiya ya Afrika Mashariki; na Sera ya Misitu ya Jumuiya ya Afrika Mashariki na Mkakati wa utekelezaji wake. Miongozo hiyo inatoa fursa kwa nchi wanachama kushirikiana katika usimamizi, matumizi endelevu ya rasilimali za misitu, kuhifadhi mazingira na kudhibiti biashara haramu za rasilimali za misitu na wanyamapori. Aidha, Wizara ilikuwa mwenyeji wa Mkutano wa pamoja wa Mawaziri wanaosimamia Sekta za Mazingira, Maliasili na Utalii wa SADC uliofanyika Oktoba, 2019 jijini Arusha. Kupitia mkutano huo, nchi wanachama zilipata fursa ya kupata taarifa za maendeleo ya uhifadhi wa maliasili na kubadilishana uzoefu katika kukabiliana na ujangili na biashara haramu ya nyara, mabadiliko ya tabianchi na maendeleo ya utalii.

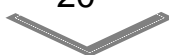
43. Mheshimiwa Spika, Wizara imeshiriki katika Mkutano wa 18 wa Nchi Wanachama wa Mkataba wa CITES uliofanyika Agosti, 2019; Mkutano wa 43 wa Kamati ya Urithi wa Dunia Julai, 2019; Mkutano wa 22 wa Nchi Wanachama wa Mkataba wa UNESCO Novemba, 2019; Mkutano Mkuu wa Shirika la Utalii Duniani Septemba, 2019; Mkutano wa 13 wa Uhifadhi wa Wanyamapori Wahamao (CMS) na Mkutano wa tisa (9) wa Kisera wa Kamisheni ya Bonde la Ziwa Victoria Februari, 2020. Katika mikutano hiyo, nchi wanachama zilipata fursa za kubadilishana uzoefu na kuweka mikakati ya pamoja ya kuhifadhi na kuendeleza sekta ya maliasili na utalii.

5.4.4. Utawala na Uendelezaji Rasilimaliwatu

44. Mheshimiwa Spika, Wizara na Taasisi zilizo chini yake imeendelea kuboresha mazingira ya kazi kwa watumishi kwa kujenga nyumba na ofisi 76, kununua mitambo mitatu (3), magari 75, pikipiki 33 pamoja na ununuzi wa samani na vitendea kazi vya ofisi. Aidha, jumla ya watumishi 144 wamepatiwa mafunzo ya muda mrefu na 523 ya muda mfupi ndani na nje ya nchi ili kuwajengea uwezo wa kufanya kazi. Vilevile, Wizara na taasisi zake imeajiri watumishi 389 wa kada mbalimbali na inategemea kukamilisha ajira za watumishi wengine 676 ifikapo Juni, 2020.

45. Mheshimiwa Spika, Wizara imeendelea kusimamia maslahi, maadili, ustawi na afya za watumishi ikiwa ni pamoja na kuwawezesha watumishi waliojitokeza wanaoishi na VVU na Ukimwi ili kupata lishe bora. Aidha, katika kuboresha afya za watumishi, kupambana na magonjwa yasiyoambukiza na kujenga umoja, Wizara imeanzisha utaratibu maalum wa mazoezi Novemba, 2019 unaosimamiwa na mkufunzi wa michezo kutoka Wizara ya Habari, Sanaa, Utamaduni na Michezo. Katika utaratibu huo, watumishi hufanya mazoezi ya viungo kuanzia saa 11:00 hadi 12:30 jioni katika Uwanja wa Jamhuri, Jijini Dodoma.

46. Mheshimiwa Spika, Wizara imetoa mafunzo ya ujasiriamali wa ufugaji nyuki kwa watumishi kwa lengo la kuwajengea uwezo na hamasa ya kuanzisha miradi ya kufuga nyuki, kuuza asali na biashara ya bidhaa zinazotengenezwa kwa asali na nta. Kupitia mafunzo hayo, watumishi 33 wameanzisha miradi ya ufugaji nyuki yenye jumla ya mizinga 503 katika Msitu wa Hifadhi Aghondi, Manyoni.

5.5. Majukumu ya Wizara

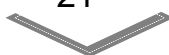
5.5.1. Sekta Ndogo ya Wanyamapori

47. Mheshimiwa Spika, Sekta Ndogo ya Wanyamapori inajumuisha shughuli za uhifadhi, usimamizi, mafunzo na utafiti wa wanyamapori ndani na nje ya maeneo yaliyohifadhiwa. Utekelezaji wa shughuli hizo unaongozwa na Sera ya Taifa ya Wanyamapori ya mwaka 2007 na kusimamiwa na Sheria ya Kuhifadhi Wanyamapori Sura 283, Sheria ya Hifadhi za Taifa Sura 282, Sheria ya Hifadhi ya Eneo la Ngorongoro Sura 284 na Sheria ya Kuanzisha Taasisi ya Utafiti wa Wanyamapori Tanzania Sura 260. Aidha, shughuli hizo hutekelezwa kupitia Idara ya Wanyamapori, TAWA, TANAPA, NCAA, TAWIRI, Chuo cha Usimamizi wa Wanyamapori – Mweka, Taasisi ya Taaluma ya Wanyamapori – Pasiansi, na Kituo cha Mafunzo ya Uhifadhi wa Maliasili kwa Jamii - Likuyu Sekamaganga.

5.5.2. Masuala Mahsusi ya Sekta Ndogo ya Wanyamapori

(i) Uhifadhi wa Wanyamapori Waliopo Hatarini Kutoweka

48. Mheshimiwa Spika, Wizara imeandaa na inatekeleza mikakati mbalimbali kwa ajili ya kuhakikisha kuwa wanyamapori walio hatarini kutoweka wanaendelezwa kwa manufaa ya sasa na vizazi vijavyo. Mikakati hiyo inajumuisha Mpango Mkakati wa Kuhifadhi Sokwe Mtu (2018 - 2023), Mpango Mkakati wa Taifa wa Uhifadhi wa Faru (2019 - 2023) na Mpango Mkakati wa Kuhifadhi Twiga (2020-2025). Katika

kutekeleza Mkakati wa Kuhifadhi Faru, Wizara kwa kushirikiana na wadau wa uhifadhi, imeleta faru weusi tisa (9) kutoka Afrika ya Kusini.

(ii) Ulinzi wa Wananchi Dhidi ya Wanyamapori Wakali na Waharibifu

49. Mheshimiwa Spika, katika kukabiliana na wanyamapori wakali na waharibifu, Wizara imetengeneza mfumo unaoruhusu wananchi kutoa taarifa za matukio kupitia simu za mkononi kwenye namba maalum iliyotolewa na Wizara. Mfumo huo ulianza kufanyiwa majaribio Novemba, 2019. Aidha, Wizara imeendelea kutumia teknolojia ya kuwafunga baadhi ya ndovu vifaa maalum vya kielekitroniki kwa lengo la kufuatilia nyendo zao ili kuepusha migongano na wananchi wanaoishi kando ya maeneo yaliyohifadhiwa. Katika mfumo huo, ndovu 26 wamevishwa *radio collar* kwa ajili ya ufuatiliaji wa mienendo yao katika eneo la Maswa - Makao. Vilevile, katika kuhakikisha maisha ya wananchi na mali zao zinalindwa ipasavyo, Wizara kwa kushirikiana na wadau imeandaa Mkakati wa Kitaifa wa Kudhibiti Wanyamapori Wakali na Waharibifu.

50. Mheshimiwa Spika, Wizara imeendelea kulipa kifuta machozi na kifuta jasho kwa wahanga wa matukio ya wanyamapori wakali na waharibifu. Hadi Machi, 2020 Wizara imelipa jumla ya Shilingi 984,768,000 kwa waathirika 9,060 kama kifuta machozi na kifuta jasho. Aidha, Wizara kupitia TAWA imefanya jumla ya siku doria 6,612 za kupambana na wanyamapori wakali na waharibifu ambapo wanyamapori wakali 61 waliuawa baada ya kuhatarisha maisha ya wananchi na mali zao. Vilevile, Wizara imehamisha jumla ya

simba 36 waliokuwa wanahatarisha maisha ya watu na mifugo kutoka Wilaya ya Serengeti na makundi sita (6) yenye mbwa - mwitu 83 katika Wilaya ya Loliondo na kuwapeleka katika maeneo ambayo hawataleta madhara. Pia, TAWA imeendelea kutoa elimu kuhusu namna ya kujikinga na wanyamapori wakali na matumizi ya mbinu zisizo angamizi za kupambana na wanyamapori hao katika maeneo yenye changamoto zaidi.

(iii) Kuimarika na Kuongezeka kwa Umaarufu wa Tanzania katika Uhifadhi

51. Mheshimiwa Spika, Wizara imeendelea na juhudi za kuimarisha uhifadhi, usimamizi na utangazaji wa vivutio vya utalii. Kupitia jitihada hizo, Hifadhi ya Taifa Serengeti kupitia uratibu wa Kampuni ya *World Travel Awards* imetangazwa kuwa hifadhi bora katika Bara la Afrika na kupata tuzo. Umaarufu huo umetokana na kuwepo kwa uhifadhi endelevu wa wanyamapori watano (5) muhimu (simba, ndovu, nyati, chui na faru) pamoja na wingi wa nyumbu na matukio yake ya kuhama kati ya Hifadhi ya Taifa Serengeti na Hifadhi ya Maasai Mara ya nchini Kenya. Kutokana na umaarufu huo, kampuni ya filamu ya *XIX Entertainment* ya Marekani imetengeneza makala inayojulikana kama *Serengeti Series* ambapo sehemu ya kwanza ya makala hiyo imeanza kuoneshwa.

(iv) Uwindaji wa Kitalii

52. Mheshimiwa Spika, Wizara imeendelea na utaratibu wa kugawa vitalu kwa njia ya mnada wa kielekitroniki ambao umeongeza uwazi, uwajibikaji na kuruhusu nguvu ya soko

kuamua bei ya vitalu. Awamu ya kwanza ya mnada ilifanyika Juni, 2019 ambapo jumla ya vitalu saba (7) kati ya 26 vilivyotangazwa viliuzwa na kuingiza jumla ya Dola za Marekani 831,000 sawa na asilimia 98 ya ada ya vitalu vyote 26 endapo utaratibu wa zamani ungeendelea kutumika. Aidha, katika kuhakikisha kuwa minada inaendeshwa bila kuathiri ustawi wa tasnia, Wizara ilifanya tathmini ya utendaji kazi kwa kampuni za uwindaji wa kitalii kwa kipindi cha kuanzia mwaka 2017 hadi Disemba, 2019 na kuziweka katika makundi mawili (2). Kundi la kwanza la kampuni ni lenye vitalu vinavyofanya vizuri na kundi la pili ni lenye vitalu vyenye utendaji usioridhisha. Kufuatia matokeo hayo, Wizara imeongeza muda wa umiliki wa vitalu hadi Disemba, 2021 kwa kampuni zenye vitalu vinavyofanya vizuri, ambapo mnada wa vitalu hivyo utafanyika Septemba, 2021. Kwa vitalu vyenye utendaji usioridhisha, muda wake wa umiliki utafikia ukomo tarehe 31 Disemba, 2020 na utaratibu wa kuviuza kwa mnada utaanza Septemba, 2020.

5.5.1.1 Idara ya Wanyamapori

53. Mheshimiwa Spika, Wizara imeandaa Kanuni za Usimamizi wa Uuzaji wa Nyamapori “*Wildlife Conservation (Game Meat Selling) Regulations 2020*” ikiwa ni utekelezaji wa maelekezo ya Mheshimiwa Dkt. John Pombe Joseph Magufuli, Rais wa Jamhuri ya Muungano wa Tanzania. Kanuni hizo zinatoa fursa kwa wananchi kupata kitoweo cha nyamapori kwa bei nafuu. Wizara ipo katika hatua za mwisho za kuandaa mwongozo wa uanzishaji wa bucha za nyamapori ili kurahisisha utekelezaji wa Kanuni hizo.

54. Mheshimiwa Spika, Wizara imefanya marekebisho ya Kanuni za Ufugaji wa Wanyamapori za mwaka 2013 kupitia Tangazo la Serikali Na. 84 la mwaka 2020. Kanuni hizo zimeweka mazingira wezeshi ya kuanzisha maeneo ya ufugaji, upatikanaji wa wanyamapori mbegu kwa bei nafuu na kutumia wanyamapori katika mashamba, bustani na ranchi. Aidha, Wizara imeandaa Kanuni za Uwekezaji katika Maeneo Maalum ya Wanyamapori *“The wildlife Conservation (Special Wildlife Investment Concession Areas) Regulations,* Tangazo la Serikali Na. 28 la mwaka 2020. Kanuni hizo zimetoa muda mrefu wa uwekezaji wa kimkakati wa hadi miaka 30 na zinaruhusu kampuni kupendekeza miradi bunifu ya kukuza utalii.

55. Mheshimiwa Spika, katika mwaka 2018, Wizara ilifungua shughuli za uwindaji wa wenyeji katika maeneo ya majaribio ya Kilwa Kaskazini, Kitwai, Kisarawe, Simbanguu na Ugalla kwa Tangazo la Serikali Na. 664 la Novemba, 2018. Aidha, kutokana na kuongezeka kwa mahitaji na kuimarika kwa ulinzi wa wanyamapori, Wizara imeongeza maeneo ya wazi ya Ipemba Mpezi, Talamai na Msitu wa Matundu kwa ajili ya uwindaji wa wenyeji kupitia Tangazo la Serikali Na. 961 la Disemba, 2019.

5.5.1.2 Shirika la Hifadhi za Taifa (TANAPA)

56. Mheshimiwa Spika, TANAPA imepewa jukumu la kusimamia shughuli za uhifadhi na uendelezaji wa utalii katika hifadhi za Taifa. Katika kutekeleza azma hiyo, Shirika limeendelea kuimarisha shughuli za intelijensia, kuongeza matumizi ya teknolojia kwenye ulinzi wa hifadhi hivyo kubaini

wahusika wa mitandao yote ya ujangili na kuivunja kwa wakati kabla haijafanya uhalifu.

57. *Mheshimiwa Spika*, katika kuhakikisha kuwa mipaka ya hifadhi inatambulika, Shirika limeweka jumla ya alama za mipaka 62 kwenye Hifadhi za Tarangire (35) na Burigi - Chato (27). Aidha, Shirika limeweka alama za mipaka ya maji (maboya) 29 katika eneo la Funguni, Hifadhi ya Taifa Saadani. Vilevile, mipaka ya hifadhi yenye jumla ya kilomita 258 imesafishwa katika Hifadhi ya Taifa Ziwa Manyara (kilometa 140) na Saadani (kilometa 118). Shirika linaendelea na zoezi la uwekaji wa alama za mipaka kwenye maeneo yaliyobakia ili kuimarisha ulinzi wa rasilimali za wanyamapori na kupunguza migorogoro kati ya hifadhi na wananchi.

58. *Mheshimiwa Spika*, katika kukabiliana na mimea vamizi inayotishia ustawi wa wanyamapori na mazingira yao, Shirika limeondoa mimea vamizi katika eneo lenye ukubwa wa hekta 1,365 katika hifadhi za Taifa za Tarangire, Saadani, Ziwa Manyara, Arusha, Kitulo, Rubondo na Mahale. Aidha, Shirika limeondoa hekta 127 za uoto vamizi wa vichaka katika hifadhi za Ziwa Manyara, Saadani na Saanane.

59. *Mheshimiwa Spika*, Shirika limeendelea kuimarisha mifumo ya teknolojia na mawasiliano katika hifadhi mpya za Burigi - Chato, Nyerere, Kigosi, Ibanda - Kyerwa, Rumanyika - Karagwe na Ugalla. Aidha, Shirika limeendelea kuboresha mifumo ya malipo ikiwemo ya kulipa kabla mgeni hajafika kwenye malango ya kuingia, maeneo ya makambi, *online bookings*, viwanja vya ndege na kutumia simu za mkononi. Vilevile, Shirika limeboresha mifumo ya teknolojia katika malango 46 ya hifadhi za Kilimanjaro, Tarangire, Mikumi,

Udzungwa, Rubondo, Gombe, Arusha, Ziwa Manyara, Kitulo, Ruaha, Serengeti, Mkomazi, Katavi na Mahale ili kuongeza ufanisi katika utoaji wa huduma. Pia, katika kuendeleza utalii wa faru katika Hifadhi ya Taifa Mkomazi, ujenzi wa uzio wa umeme wenye urefu wa kilometa 13 upo katika hatua za ukamilishaji ambapo utalii wa faru unatarajiwa kuanza rasmi Juni, 2020. Aidha, Shirika limekarabati barabara zenye jumla ya kilometa 2,700 na kuboresha miundombinu ya mawasiliano.

5.5.1.3 Mamlaka ya Hifadhi ya Eneo la Ngorongoro (NCAA)

60. *Mheshimiwa Spika*, NCAA inasimamia shughuli za uhifadhi, uendelezaji wa utalii na ustawi wa jamii zinazoishi ndani ya eneo la hifadhi. Katika kutekeleza shughuli hizo, Mamlaka imefanya jumla ya siku doria 15,434 ambazo zimewezesha kukamatwa wahalifu 66 wa makosa ya aina mbalimbali. Aidha, Mamlaka imeimarisha kikosi maalum cha kudhibiti ujangili kwa kuwapatia mafunzo ya utayari na ukakamavu pamoja na vifaa vya doria. Vilevile, Mamlaka imedhibiti kwa kung'oa, kufyeka na kuchoma moto mimea vamizi katika eneo lenye ukubwa wa hekta 1,900.

61. *Mheshimiwa Spika*, Mamlaka imekarabati kilometa 340 za barabara, kati ya hizo, kilometa 90 zipo ndani ya eneo la kreta ambazo zinapitika vizuri sasa baada ya kuharibika kutokana na mvua. Aidha, Mamlaka imejenga kilometa 10 za njia za kutembea watalii katika Msitu wa Hifadhi Nyanda za Juu katika eneo la Endoro kuelekea kwenye mapango ya Tembo na maporomoko ya maji. Vilevile, njia za kutembea watalii kwenye kreta za Empakai na Endoro zinaendelea

kufanyiwa matengenezo. Pia, Mamlaka inafanya maboresho ya miundombinu ya utalii katika eneo la Ndotu kwa kujenga mtandao wa barabara wenye kilometa 23 kutoka eneo la Golini hadi Ndotu. Aidha, Mamlaka inaendelea na upembuzi yakinifu na tathmini ya athari za kimazingira katika eneo la Olduvai panapotarajiwa kujengwa kiwanja cha ndege kwa kiwango cha lami.

62. Mheshimiwa Spika, Mamlaka imeendelea kutekeleza miradi ya maendeleo ya jamii zinazoishi ndani na nje ya eneo la hifadhi. Miradi iliyotekelezwa ni pamoja na ujenzi wa madarasa matatu (3) katika shule za msingi za Masamburai (1) na Loresho (2), ufadhili kwa wanafunzi 1,714 kuanzia ngazi za shule ya msingi hadi chuo kikuu, utoaji wa chanjo ya kimeta kwa mifugo 17,097 na ujenzi wa mabwawa mawili (2) katika vijiji vya Alailelai na Misigyo. Aidha, Mamlaka imenunua na kusambaza tani 1,800 za mahindi kwa wananchi wanaoishi katika eneo la hifadhi na kutoa fedha jumla ya Shilingi milioni 36 kwa vyama 12 vya ushirika ikiwa ni mtaji wa kuendeleza shughuli za kuongeza kipato kwa wanachama.

5.5.1.4 Mamlaka ya Usimamizi wa Wanyamapori Tanzania (TAWA)

63. Mheshimiwa Spika, TAWA inasimamia shughuli za uhifadhi wa wanyamapori na uendelezaji wa utalii katika mapori ya akiba 24, mapori tengefu 27 na maeneo matatu (3) ya ardhioevu. Aidha, Mamlaka ni msimamizi wa shughuli za uhifadhi katika maeneo 38 ya Jumuiya za Hifadhi za Wanyamapori. Katika kutekeleza majukumu yake, Mamlaka imeboresha huduma za utalii katika mapori ya akiba kwa kujenga hosteli ya kisasa katika Pori la Akiba Swagaswaga na

kambi ya kulala wageni katika Pori la Akiba Kijereshi. Aidha, Mamlaka imenunua boti moja (1) kwa ajili ya shughuli za utalii katika eneo la kihistoria la Magofu ya Kilwa Kisiwani. Vilevile, Mamlaka imeshiriki katika maonesho ya 48 ya uwindaji wa kitalii yaliyofanyika nchini Marekani (*Safari Club International Convention*) Februari, 2020.

64. *Mheshimiwa Spika*, Mamlaka imefungua barabara za utalii zenye urefu wa kilometa 179 katika mapori ya akiba ya Mpanga Kipengere (kilometa 13), Kijereshi (kilometa 88), na Maswa (kilometa 66). Aidha, njia za kupita wageni (*walkways*) zenye urefu wa mita 340 zimejengwa kuelekea kwenye maporomoko ya maji ya Kimani katika Pori la Akiba Mpanga Kipengere. Vilevile, awali Mamlaka ilifanya ukarabati wa kiwanja cha ndege cha Mtemere katika eneo ambalo sasa ni Hifadhi ya Taifa Nyerere.

65. *Mheshimiwa Spika*, katika kuboresha mazingira ya kazi, Mamlaka inaendelea na ujenzi wa nyumba 16 za watumishi na vituo 11 vya askari katika mapori ya akiba ya Maswa, Mkungunero, Uwanda, Lukwati Piti, Lukwika-Lumesule/Msanjesi, Swagaswaga na Moyowosi; Pori Tengefu Ziwa Natron; na Kikosi Dhidi Ujangili (KDU) Kanda ya Bunda. Aidha, ujenzi wa ofisi nne (4) katika mapori ya akiba ya Rungwa – Kizigo - Muhesi, Lukwika - Lumesule na Swagaswaga; na KDU Manyoni unaendelea.

5.5.1.5 Taasisi ya Utafiti wa Wanyamapori Tanzania (TAWIRI)

66. *Mheshimiwa Spika*, TAWIRI imepewa jukumu la kufanya na kuratibu utafiti wa wanyamapori. Katika kutekeleza

majukumu yake, Taasisi imeendelea na utafiti kuhusu mchango wa wanyamapori katika kueneza magonjwa ya homa ya mbuzi na kondoo, kutupa mimba au homa ya vipindi (brucellosis), kimeta na kaswende ya nyani.

67. Mheshimiwa Spika, matokeo ya awali ya utafiti yanaonesha kuwa nyati, swala granti na swala tomi wameambukizwa zaidi ugonjwa wa homa ya mbuzi na kondoo. Aidha, utafiti umebaini kuwa maambukizi ya ugonjwa wa kutupa mimba yapo juu kwa wanyamapori. Vilevile, Taasisi imebaini kuwa matukio mengi ya milipuko ya kimeta yanatokea wakati wa kiangazi kuanzia Julai hadi Septemba hivyo ugonjwa huu unaweza kudhibitiwa kwa kuchanja mifugo mwanzoni mwa majira ya kiangazi. Pia, utafiti umebaini kuwa asilimia 80 ya vyanzo vya maji vilivyopo katika eneo la Ngorongoro vina vimelea vya magonjwa ya homa za matumbo kutokana na uhaba wa vyoo au baadhi ya wananchi kutokutumia vyoo kabisa.

68. Mheshimiwa Spika, Taasisi kupitia Mradi wa Tathmini ya Ufanyaji Kazi wa Mfumo Ikolojia Serengeti imefanya utafiti kuhusu madhara yatokanayo na mabadiliko ya tabianchi na ongezeko la idadi ya watu katika mfumo ikolojia. Utafiti umebaini kuwa ongezeko la mifugo katika maeneo yanayozunguka mfumo ikolojia na shughuli nyingine za binadamu zimeathiri shoroba na maeneo ya mtawanyiko wa wanyamapori. Hali hii imesababisha kuongezeka kwa migongano baina ya binadamu na wanyamapori hususan simba, mbwa mwitu na fisi.

69. Mheshimiwa Spika, Taasisi imefanya utafiti kuhusu tatizo la mamba wanaotishia usalama wa wananchi katika

Ziwa Rukwa. Matokeo ya utafiti yanaonesha kuwa mamba wanaoleta madhara ni wale walioko nje ya maeneo yaliyohifadhiwa. Utafiti umeainisha hatua za kuchukua ikiwa ni pamoja na kuvuna mamba hao kwa kuzingatia sheria, kanuni na taratibu za matumizi endelevu ya rasilimali za wanyamapori. Hatua nyingine ni kuchimba visima vya maji ili kuepusha mwingiliano wa wananchi na mamba ziwani, kuweka alama za tahadhari kwenye maeneo hatarishi na kuepuka kutumia mitumbwi midogo. Pamoja na utafiti uliofanyika, TAWIRI imefanya ukarabati wa vituo vya Serengeti na Njiro na ukarabati wa vituo vya Kihansi, Kingupira na Mahale unaendelea.

5.5.1.6 Chuo cha Usimamizi wa Wanyamapori Mweka

70. Mheshimiwa Spika, Chuo cha Usimamizi wa Wanyamapori Mweka kimepewa jukumu la kutoa mafunzo, ushauri wa kitaalam na kufanya utafiti kuhusu uhifadhi wa wanyamapori na uendelezaji utalii. Katika kutekeleza majukumu yake, Chuo kimedahili wanafunzi 846 katika ngazi za Astashahada, Stashahada na Shahada. Aidha, Chuo kimetoa mafunzo ya muda mfupi kwa waongoza watalii 413. Vilevile, Chuo kwa kushirikiana na Chuo Kikuu cha *Manchester Metropolitan* cha Uingereza kimekamilisha mtaala kwa ajili ya kozi ya Uzamili ya Ikolojia na Uhifadhi wa Wanyamapori wa Afrika (*Master of Science in African Wildlife Ecology and Conservation*).

71. Mheshimiwa Spika, Chuo kimekamilisha awamu ya kwanza ya ujenzi wa uzio wa matofali wenye urefu wa mita 670 kuzunguka eneo la Chuo. Kazi nyingine zilizotekelezwa ni

ukarabati wa jengo la maabara ya zahanati ya Chuo, hosteli ya wanafunzi na barabara za ndani ya Chuo.

5.5.1.7 Taasisi ya Taaluma ya Wanyamapori Pasiansi

72. Mheshimiwa Spika, Taasisi ya Taaluma ya Wanyamapori Pasiansi imepewa jukumu la kutoa mafunzo ya uhifadhi wa wanyamapori na himasheria katika ngazi ya Astashahada nne na tano za Baraza la Taifa la Ushauri wa Elimu ya Vyu vya Ufundi (NACTE). Katika kutekeleza majukumu yake, Taasisi imedahili jumla ya wanafunzi 300 katika ngazi ya Astashahada ya Awali na Astashahada ya Uhifadhi Wanyamapori na Himasheria. Aidha, Taasisi imetoa mafunzo ya muda mfupi ya Himasheria na Uhifadhi wa Wanyamapori kwa washiriki 69 kutoka wilaya za Kigoma, Tanganyika, Babati, Ngorongoro, Kondoa na Karatu. Vilevile, Taasisi imeendesha mafunzo ya Jeshi Usu ya utayari kwa watumishi 468 kutoka Wakala wa Huduma za Misitua Tanzania. Pia, mtaala wa kozi ya waongoza watalii na ulinzi umepitishwa na NACTE na mafunzo yataanza kutolewa kuanzia mwaka wa masomo 2020/2021.

73. Mheshimiwa Spika, Taasisi imeanza ujenzi wa maktaba na kununua samani za ofisi (meza na viti) 100, vitanda 150, magodoro 200, vifaa vya jiko la porini na jenereta moja (1). Aidha, Taasisi imeboresha kambi ya mafunzo Fort Ikoma kwa kuweka umeme, kujenga ofisi, vyoo na kukarabati mahanga.

5.5.1.8 Kituo cha Mafunzo ya Uhifadhi wa Maliasili kwa Jamii, Likuyu – Sekamaganga

74. *Mheshimiwa Spika*, Kituo cha Mafunzo ya Uhifadhi wa Maliasili kwa Jamii, Likuyu - Sekamaganga kimepewa jukumu la kuzijengea uwezo jamii zinazoishi jirani na maeneo yenye wanyamapori ili kushiriki katika uhifadhi na matumizi endelevu ya maliasili. Kituo kimekamilisha taratibu za usajili na kutambuliwa na NACTE na kwa sasa kinaendelea na taratibu za udahili wa wanafunzi katika ngazi hiyo. Katika kutekeleza majukumu yake, kituo kimetoa mafunzo ya namna ya kufanya doria kwa jumla ya washiriki 298 ambao ni vikundi vya doria na wajumbe wa kamati za maliasili za vijiji. Aidha, kituo kimekamilisha ujenzi wa jengo la maktaba na chumba cha kompyuta.

5.5.1.9 Mfuko wa Kuhifadhi Wanyamapori Tanzania (TWPF)

75. *Mheshimiwa Spika*, Mfuko wa Kuhifadhi Wanyamapori Tanzania umepewa jukumu la kuwezesha uhifadhi wa wanyamapori ndani na nje ya maeneo yaliyohifadhiwa. Katika utekelezaji wa majukumu yake, Mfuko umewezesha shughuli za kupambana na ujangili na kulipa kifuta jasho na kifuta machozi kwa wananchi walioathirika kutokana na wanyamapori wakali na waharibifu. Aidha, Mfuko umewezesha kufanya mapitio ya Kanuni za WMAs, uwindaji wa wenyeji na wageni wakazi na ufugaji wanyamapori na uandaaji wa Kanuni za Uuzaji wa Nyamapori.

5.5.3. Sekta Ndogo ya Misitu na Nyuki

76. Mheshimiwa Spika, Sekta Ndogo ya Misitu na Nyuki inajumuisha shughuli za uhifadhi na usimamizi wa rasilimali za misitu na nyuki. Utekelezaji wa shughuli hizo unaongozwa na Sera ya Taifa ya Misitu (1998) na Sera ya Taifa ya Ufugaji Nyuki (1998). Aidha, usimamizi wa shughuli hizo unatekelezwa kupitia Sheria ya Misitu Sura 323, Sheria ya Ufugaji Nyuki Sura 224, Tangazo la Kuanzisha Wakala wa Huduma za Misitu Tanzania Na. 269/2010 na Sheria ya kuanzisha Taasisi ya Utafiti wa Misitu Tanzania Sura 270. Vilevile, shughuli hizo hutekelezwa kupitia Idara ya Misitu na Nyuki, TFS, TAFORI, FTI, FITI, BTI na TaFF.

5.5.2.1 Masuala Mahsusi ya Sekta Ndogo ya Misitu na Nyuki

(i) Ufugaji Nyuki na Masoko ya Mazao ya Nyuki

77. Mheshimiwa Spika, Wizara imeendelea kuwanufaisha wananchi wanaoishi jirani na maeneo ya hifadhi kupitia miradi ya ufugaji nyuki. Katika kutekeleza hilo, Wizara kupitia mfuko wa Misitu wa Tanzania imetoa mafunzo ya ufugaji nyuki kwa wananchi 1,225 na vikundi 144; mizinga 5,288 na seti 160 za mavazi ya ufugaji nyuki. Aidha, Mfuko umeendelea kuwezesha ujenzi wa viwanda vipya viwili (2) katika mkoa ya Tabora (Sikonge) na Geita (Bukombe). Vilevile, Mfuko umewezesha kuanza kwa ukarabati wa viwanda vitatu (3) katika mkoa ya Katavi (Mlele), Kigoma (Kibondo) na Singida (Manyoni). Aidha, katika jitihada za kuboresha na kuongeza makundi ya nyuki, Wizara kupitia Chuo cha Ufugaji Nyuki Tabora imeanzisha mradi na mafunzo maalum ya kuzalisha

malkia. Katika kutekeleza sehemu ya mkakati huo, Chuo kimetoa mafunzo kwa wafugaji nyuki 68.

(ii) Udhibiti wa Moto

78. *Mheshimiwa Spika*, Wizara kupitia TFS imeendelea na jitihada mbalimbali ya kudhibiti matukio ya moto katika misitu ya hifadhi, hifadhi za wanyamapori na maeneo mbalimbali ya wananchi kwa kutoa elimu kupitia mikutano, kuandaa mipango ya udhibiti wa moto na kufuatilia matukio ya moto kwa kutumia *satellite*. Maeneo yaliyoathirika na matukio ya moto ni mikoa ya Iringa, Lindi, Katavi, Mbeya na Ruvuma. Katika kukabiliana na changanoto za matukio ya moto, Wizara imeendesha jumla ya mikutano 229 kwenye vijiji 239 katika wilaya 35, kujenga minara minne (4) ya kufuatilia matukio ya moto na kukarabati minara 19. Aidha, Wizara imenunua mtambo maalum wa kuzima moto wa msituni wenye uwezo wa kuzima moto hadi umbali wa mita 100. Vilevile, mipaka yenye urefu wa kilometa 81,223 imesafishwa katika misitu 89. Kutokana na jitihada hizo, matukio ya moto yamepungua kutoka asilimia 11 mwaka 2018 hadi asilimia nane (8) mwaka 2019.

5.5.2.2 Idara ya Misitu na Nyuki

79. *Mheshimiwa Spika*, Idara ya Misitu na Nyuki imepewa jukumu la kuandaa na kusimamia sera, sheria, kanuni na miongozo ya usimamizi wa misitu na ufugaji nyuki. Katika kutekeleza majukumu yake, Wizara imeendelea kuratibu mikutano mitatu (3) ya Kamati ya Kitaifa ya Ushauri wa Misitu (NAFAC) na mkutano wa Kamati ya Kitaifa ya Ushauri wa Ufugaji Nyuki (NABAC). Ushauri mbalimbali uliotolewa kuhusu

namna bora ya kusimamia na kuendeleza sekta ndogo ya misitu na nyuki unaendelea kutekelezwa. Aidha, Wizara imefanya tathmini ya utekelezaji wa Sera ya Taifa ya Ufugaji Nyuki (1998) na tathmini ya Sheria ya Misitu Sura 323.

5.5.2.3 Wakala wa Huduma za Misitu Tanzania (TFS)

80. Mheshimiwa Spika, TFS imepewa jukumu la kusimamia misitu ya hifadhi ya asili, misitu iliyo katika maeneo yasiyohifadhiwa, mashamba ya miti na hifadhi za nyuki za Serikali kuu pamoja na kuendeleza na kuzalisha mbegu bora za miti na vipando.

81. Mheshimiwa Spika, Wakala umeendelea na jitihada mbalimbali za kuongeza uzalishaji wa mazao ya nyuki. Hadi Machi, 2020 jumla ya tani 163 za asali na tani 388 za nta zilivunwa. Aidha, Wakala umejenga vituo viwili (Dodoma na Dar es Salaam) vya kuuzia asali pamoja na kutoa taarifa mbalimbali za ufugaji nyuki. Vilevile, mafunzo ya ufugaji nyuki, uchakataji, ufungashaji na masoko yalitolewa kwa vikundi 19 vya wafugaji nyuki. Pia, sampuli 70 za asali zilikusanywa katika wilaya 30 na kufanyiwa uchambuzi ili kuhakiki ubora kwa lengo la kutimiza vigezo vya kuuzwa katika soko la ndani na nje ya nchi. Matokeo ya uhakiki huo yalionesha kuwa asali ya Tanzania inakidhi vigezo vya kuuzwa katika nchi za Jumuiya ya Ulaya.

5.5.2.4 Taasisi ya Utafiti wa Misitu Tanzania (TAFORI)

82. Mheshimiwa Spika, TAFORI imepewa jukumu la kufanya na kuratibu utafiti wa misitu na ufugaji nyuki na kutoa ushauri wa kitaalamu kuhusu matumizi ya teknolojia bora

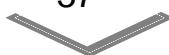

katika nyanja za misitu na ufugaji nyuki. Katika kutekeleza majukumu yake, Taasisi imefanya utafiti wa kubaini na kushauri namna ya kukabiliana na vyanzo vya kufa au kukauka kwa miti kwenye mashamba ya Serikali na watu binafsi. Matokeo ya utafiti huo yameonesha kuwa miti ya misindano na mikaratusi iliyopandwa kwenye mashamba ya Mbizi na Kawetire inakauka kutokana na ukosefu wa madini aina ya *Boroni* na *Phosphorus*.

83. Mheshimiwa Spika, Taasisi imeainisha hatua mbalimbali za kukabiliana na changamoto hiyo. Hatua hizo ni pamoja na kuongeza mbolea yenye madini aina ya *Boroni* na *Phosphorus* kwenye udongo au kunyunyizia madini hayo kwenye miche au miti ikiwa bustanini na shambani. Aidha, Taasisi imeanza kufanya utafiti juu ya uvunaji wa utomvu kwenye miti ya misindano ili kubaini spishi za miti na umri unaofaa kutoa utomvu mwingi na madhara ya uvunaji kwenye ukuaji na ubora wa mbao. Aidha, Taasisi imeanza kufanya utafiti na kuandaa mfumo wa kutoa taarifa za uhalifu kwenye misitu iliyopo kwenye Milima ya Tao la Mashariki ili kuboresha uhifadhi wa bioanuai.

5.5.2.5 Vyuvo vya Taaluma ya Misitu na Ufugaji Nyuki

84. Mheshimiwa Spika, vyuvo vya taaluma ya misitu na ufugaji nyuki vinajumuisha Chuo cha Misitu Olmotonyi, Chuo cha Viwanda vya Misitu na Chuo cha Mafunzo ya Ufugaji Nyuki. Vyuvo hivyo vimepewa jukumu la kutoa mafunzo ya uhifadhi, usimamizi na matumizi endelevu ya misitu na ufugaji nyuki katika ngazi ya Astashahada na Stashahada. Chuo cha Misitu Olmotonyi kimedahili wanafunzi 825 na kutoa mafunzo kuhusu usimamizi shirikishi wa misitu kwa vijiji 12 katika

wilaya za Loliondo na Lindi, uanzishaji na usimamizi wa vitalu vya miti. Chuo cha Viwanda vya Misitu kimedahili wanafunzi 195 na Chuo cha Mafunzo ya Ufugaji Nyuki wanafunzi 353.

5.5.2.6 Mfuko wa Misitu Tanzania (TaFF)

85. Mheshimiwa Spika, Mfuko wa Misitu Tanzania umepewa jukumu la kuwezesha wadau wa sekta ndogo ya misitu na ufugaji nyuki kwenye uhifadhi, usimamizi na uendelezaji misitu na ufugaji nyuki. Katika kutekeleza majukumu yake, Mfuko umewezesha ujenzi wa jengo la utawala la FTI, ukarabati wa jengo la utawala na ununuzi wa vifaa vya kuchakata mazao ya nyuki vya BTI, ununuzi wa samani za maktaba ya FITI na vifaa vya kupimia ubora wa mbao vya FITI na TAFORI. Aidha, vikundi 126 vimepewa mafunzo ya ufugaji nyuki, mizinga 5,700 na vifaa bora vya ufugaji wa nyuki. Vilevile, mafunzo ya mbinu bora za ufugaji nyuki na utengenezaji wa mizinga yametolewa kwa vikundi 37. Pia, Mfuko umewezesha uanzishwaji na uboreshaji wa vituo nane (8) vya ukusanyaji na uchakataji wa mazao ya nyuki. Vituo hivyo ni Geita Mbogwe (1), Shinyanga - Kahama (1), Dodoma - Kondoa (1), Mbeya - Rungwe (1), Tabora - Igunga (2), Mara – Bunda (1) na Chuo cha Ufugaji Nyuki (1).

86. Mheshimiwa Spika, Mfuko umewezesha upandaji miti kwenye maeneo yaliyoharibika yenye hekta 3,801 katika misitu ya asili. Maeneo hayo ni katika mashamba ya miti, Ziwani (Mtwara) hekta 106, Biharamulo hekta 350, Nishati (Nzega) hekta 459, Tanganyika (Katavi) hekta 86, Halmashauri ya Wilaya ya Kilombero hekta 2500, na Chuo Kikuu cha Kilimo - SUA lililopo Ifinga Songea hekta 300.

87. Mheshimiwa Spika, kazi nyingine zilizotekelezwa na Mfuko ni pamoja na kuwezesha utekelezaji wa miradi mitatu (3) ya utafiti ambapo miradi miwili (2) inatekelezwa na SUA na mradi mmoja (1) unatekelezwa na TAFORI. Aidha, Mfuko umewezesha ukusanyaji wa taarifa kwa ajili ya vipindi 24 vya radio, vipindi 6 vya televisheni na majarida ya Misitu ni Mali na Utafiti wa Misitu. Vilevile, Mfuko umewezesha utekelezaji wa miradi 187 (miradi 60 mipya na miradi 127 inayoendelea) ya uhifadhi, usimamizi na matumizi endelevu ya rasilimali za misitu. Aidha, Mfuko unaendelea kufadhili wanafunzi 21 katika vyuo vya FTI, BTI na FITI.

5.5.4. Sekta Ndogo ya Utalii

88. Mheshimiwa Spika, Sekta Ndogo ya Utalii imepewa jukumu la kuendeleza utalii nchini ikiongozwa na Sera ya Taifa ya Utalii ya mwaka 1999 na kusimamiwa na Sheria ya Utalii Sura 29 na Sheria ya Bodi ya Utalii Sura 364. Aidha, jukumu hilo linatekelezwa kupitia Idara ya Utalii, TTB na NCT.

5.5.3.1 Masuala Mahsusi ya Sekta Ndogo ya Utalii

(i) Kuendeleza Mazao ya Utalii

89. Mheshimiwa Spika, Wizara inaendelea na jitihada za kuendeleza utalii nchini ikiwemo utalii wa meli, mikutano, fukwe, utamaduni, malikale, matukio na jiolojia. Jitihada hizo zinakwenda sanjari na uongezaji wa shughuli za utalii katika maeneo mbalimbali nchini ikiwemo *balloon safaris, night game drive, walking safaris, canopy walk, cultural tours*. Aidha, Wizara imeandaa mkakati wenye matokeo ya haraka wa uendelezaji wa mazao ya utalii wa fukwe, mikutano na

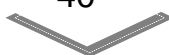
meli. Vilevile, Wizara kwa kushirikiana na mikoa ya Iringa, Njombe, Mbeya, Ruvuma, Rukwa, Katavi, Songwe na Morogoro Septemba, 2019 ilifanya Jukwaa la Uwekezaji katika Sekta ya Utalii. Pia, Onesho la Utalii Karibu Kusini lilifanyika sanjari na Jukwaa hilo kwa lengo la kufungua fursa za utalii na uwekezaji katika Ukanda wa Kusini. Aidha, Machi 2020, Wizara kwa kushirikiana na mikoa ya Kanda ya Ziwa, Kigoma na Tabora ilizindua maandalizi ya Onesho la Kimataifa na Jukwaa la Uwekezaji lijulikanalo kama *Great Lakes International Tourism Expo (GLITE)* litakalofanyika Jijini Mwanza Juni, 2020.

(ii) Kuboresha Mafunzo Kuendana na Mahitaji ya Soko

90. Mheshimiwa Spika, Wizara kupitia NCT imefanya mapitio ya mitaala yote na inaendelea kukamilisha mitaala ya kitaifa katika ngazi ya Shahada katika fani ya Utalii na Ukarimu. Aidha, programu mpya ya mafunzo ya uratibu wa matukio (*Technical Certificate in Event Management*) imeanzishwa ili kukidhi mahitaji ya soko hususan uratibu wa matukio. Vilevile, Chuo kwa kushirikiana na Taasisi ya *Confucious* ya China ambayo inashirikiana na Chuo Kikuu cha Dar es Salaam kimeanza kutoa mafunzo ya lugha ya Kichina ili kutoa fursa kwa wahitimu kuweza kuongea lugha zaidi ya moja. Pia, mafunzo ya lugha za Kifaransa na Kiingereza yameendelea kuimarishwa.

(iii) Kutangaza Utalii wa Ndani

91. Mheshimiwa Spika, katika kuhamasisha utalii wa ndani nchini, Serikali imeanzisha chaneli maalum iitwayo Safari Channel kwenye Shirika la Utangazaji la Taifa. Chaneli hii

imesaidia sana kuonesha vivutio mbalimbali tulivyonavyo hapa nchini ili kuhamasisha Watanzania kuvitembelea. Wadau mbalimbali pia wameunga mkono juhudi za kukuza utalii wa ndani kwa kuandaa na kushiriki katika matukio mbalimbali kama vile Twendezetu Burigi, HK Kilimanjaro Challenge, Mkwawa Trails Run, Rock City Marathon, Ngorongoro Marathon, Kigamboni Marathon, Selous Marathon, Morogoro Marathon na Serengeti Marathon. Aidha, pamoja na matukio hayo, Serikali imeendelea na juhudi mbalimbali zikiwemo za kuadhimisha miaka 60 ya Hifadhi ya Taifa Serengeti na Eneo la Hifadhi ya Ngorongoro na kuendelea kuhamasisha matumizi ya utambulisho wa Taifa letu (Tanzania Unforgettable) katika kukuza zaidi utalii nchini. Kupitia jitihada hizo, takwimu zinaonesha kuwa katika mwaka 2019, jumla ya wafuatiliaji (followers) 1,064,215 walisambaza ujumbe kupitia mitandao ya kijamii (facebook, twitter, instagram, youtube na destination portal user) na kushawishi Watanzania kutembelea vivutio vya utalii. Takwimu hizo zikilinganishwa na mwaka 2018, kuna ongezeko la wafuatiliaji 286,900 sawa na asilimia 37.

92. Mheshimiwa Spika, utalii wa ndani ni muhimu kwa sababu tatu kuu: Kwanza, unatoa fursa ya wananchi kupumzika kwa namna nzuri zaidi. Pili, unasaidia kufanya wananchi wathamini zaidi vivutio tulivyonavyo na hivyo kuongeza mwamko wa kuhifadhi na kuvitunza. Tatu, ni chanzo cha mapato kwa taasisi zetu za uhifadhi, jambo ambalo ni muhimu sana ingawa kwa sasa watalii kutoka nje wameshindwa kuja kwa sababu ya janga kama la Coronavirus. Hivyo, lengo la Serikali ni kuendelea na juhudi za kuvitangaza vivutio vya utalii ili Watanzania wengi

watembelee vivutio vya utalii na kushiriki katika biashara za utalii na hivyo kuchangia zaidi katika pato la Taifa.

5.5.3.2 Idara ya Utalii

93. *Mheshimiwa Spika*, Idara ya Utalii imepewa jukumu la kuandaa na kusimamia sera, sheria, kanuni na miongozo ya kuendeleza utalii. Katika kutekeleza majukumu yake, Wizara imekamilisha kazi ya kupanga huduma za malazi katika daraja za ubora wa nyota katika Mkoa wa Dodoma ambapo jumla ya hoteli 24 zilikaguliwa. Kati ya hizo, jumla ya hoteli 11 zilipata alama zinaonesha viwango vya ubora kama ifuatavyo: hoteli tatu (3) zilipata nyota tatu, hoteli tano (5) zilipata nyota mbili na hoteli tatu (3) zilipata nyota moja. Hoteli 13 hazikukidhi viwango vya ubora wa nyota. Aidha, ukaguzi wa wakala wa biashara za utalii umefanyika katika maeneo mbalimbali nchini yakiwemo malango ya kuingilia wageni ya hifadhi za Taifa za Manyara, Kilimanjaro, Tarangire na Mikumi; na Mamlaka ya Hifadhi ya Eneo la Ngorongoro ili kuhakikisha wanazingatia sheria, kanuni na miongozo iliyopo.

5.5.3.3 Bodi ya Utalii Tanzania (TTB)

94. *Mheshimiwa Spika*, TTB imepewa jukumu la kutangaza utalii ndani na nje ya nchi. Utangazaji wa vivutio vya utalii umefanyika kupitia maonesho ya kimataifa katika nchi za Kanada, Ufaransa, Kenya, Israel, India, Uholanzi, Ubelgiji, Marekani, Jamhuri ya Czech, Urusi, China na Uganda. Njia nyingine ni pamoja na misafara ya utangazaji utalii katika nchi za Ujerumani na Austria, kutumia watu mashuhuri, mawakala wa utalii, ziara za waandishi wa habari wa nje, matumizi ya TEHAMA, vyombo vya habari na fainali za michezo ya mpira

wa miguu (AFCON) kwa vijana chini ya miaka 17 uliofanyika Tanzania. Pia, vivutio vya utalii vimetangazwa kwa kutumia Mabalazi wa Hiari wa Utalii akiwemo Mtanzania Bw. Mbwana Samatta, anayecheza katika moja ya ligi bora duniani (Uingereza). Aidha, Bodi imeendelea kuandaa na kushiriki katika Onesho la Kimataifa la Utalii (SITE) ambapo mwaka 2019 waoneshaji zaidi ya 170 walishiriki kutoka nchi za Afrika ya Mashariki na Kusini. Waoneshaji hao walikutana na wakala wa biashara za utalii wa kimataifa takriban 300 kutoka masoko mbalimbali ya utalii duniani.

95. Mheshimiwa Spika, Bodi imeendelea kushirikiana na Shirika la Ndege la Tanzania (ATCL) kutangaza utalii katika nchi ya India ambapo ndege zetu zimeanza kufanya safari zake na nchi ya China ambapo mipango ya kuanza safari imekamilika. Aidha, Bodi kwa kushirikiana na Wizara ya Habari, Utamaduni, Sanaa na Michezo, imeendelea kuboresha chaneli maalumu ya kutangaza vivutio vya utalii “*Tanzania Safari Channel*”. Vilevile, Bodi imeendelea kutumia utambulisho mpya wa kutangaza utalii Tanzania (*Tanzania Destination Brand*) ujulikanao kama “*Tanzania Unforgettable*”.

5.5.3.4 Chuo cha Taifa cha Utalii (NCT)

96. Mheshimiwa Spika, Chuo cha Taifa cha Utalii kimepewa jukumu la kutoa mafunzo, kufanya utafiti na kutoa ushauri katika fani ya utalii na ukarimu. Katika mwaka wa fedha 2019/2020, Chuo kimedahili jumla ya wanafunzi 550 katika ngazi ya Astashahada (523) na Stashahada (27). Aidha, Chuo kimetoa mafunzo ya muda mfupi kwa washiriki 900 waliopo katika mnyororo wa thamani katika kuendeleza utalii. Kazi nyingine zilizofanyika ni kukarabati miundombinu ya kutolea

mafunzo katika kampasi za Temeke, Bustani na Arusha; kununua vitendea kazi; na vifaa mbalimbali vya kutolea mafunzo.

5.5.3.5 Tozo ya Maendeleo ya Utalii (TDL)

97. *Mheshimiwa Spika*, Tozo ya Maendeleo ya Utalii ilianzishwa mwaka 2013 kwa Sheria ya Utalii Na. 29 ya mwaka 2008. Tozo hiyo imewezesha kutangaza vivutio vya utalii ndani na nje ya nchi, ukaguzi wa wakala wa biashara za utalii nchini, uendelezaji utalii ikiwemo utalii wa kihistoria, utoaji wa mafunzo katika fani ya utalii na ukarimu na utafiti wa watalii wanaoondoka nchini.

5.5.5. Sekta Ndogo ya Mambo ya Kale

98. *Mheshimiwa Spika*, Sekta ndogo ya Mambo ya Kale inajumuisha shughuli za utafiti, utambuzi, uhifadhi, ulinzi, uendelezaji na utangazaji wa malikale. Shughuli hizo zinaongozwa na Sera ya Malikale ya mwaka 2008 na kusimamiwa na Sheria ya Mambo ya Kale Sura 333 na Sheria ya Makumbusho Sura 281. Aidha, shughuli hizo zinatekelezwa kupitia Idara ya Mambo ya Kale na Shirika la Makumbusho la Taifa.

5.5.5.1. Masuala Mahsusi ya Sekta Ndogo ya Mambo ya Kale

Tamasha la Urithi wa Utamaduni

99. *Mheshimiwa Spika*, Wizara kwa kushirikiana na Wizara ya Habari, Utamaduni, Sanaa na Michezo, sekta binafsi na

wadau imeendelea kuimarisha mazao ya utalii ikiwa ni pamoja na kuendelea kuadhimisha Tamasha la Urithi wa Utamaduni (*Urithi Festival*). Tamasha hilo limefanyika katika mikoa 10 ya Dar es Salaam, Arusha, Dodoma, Manyara, Pwani, Kigoma, Geita, Mtwara, Mwanza, na Mjini Magharibi, Zanzibar. Kupitia tamasha hilo, wananchi walipata fursa ya kupata elimu kuhusu historia, utamaduni, malikale, lugha, chakula, mavazi, imani, mila na desturi za maeneo hayo na kutembelea vivutio vya utalii.

5.5.5.2. Idara ya Mambo ya Kale

100. Mheshimiwa Spika, Idara ya Mambo ya Kale imepewa jukumu la kuandaa na kusimamia sera, sheria, kanuni na miongozo ya utafiti, uhifadhi na kuendeleza malikale. Katika kutekeleza jukumu hilo, Wizara imekarabati vituo vya taarifa na kumbukumbu vya Kumbukizi za Dkt. Livingstone Kigoma - Ujiji; Nyumba ya Kumbukizi ya Mwalimu Nyerere, Magomeni - Dar es Salaam; na makaburi ya kihistoria yaliyopo katika Kituo cha Kunduchi Dar es Salaam na Kaole, Bagamoyo. Aidha, Wizara imenunua boti ya kusafirisha watalii, watumishi na wananchi kwenda kwenye magofu ya Kilwa Kisiwani na Songo Mnara. Vilevile, Wizara kupitia TAWA, TANAPA, TFS na NCAA imejenga nyumba moja (1) ya watumishi na watafiti katika Kituo cha Nyayo za Zamadamu – Laetoli.

5.5.5.3. Shirika la Makumbusho ya Taifa

101. Mheshimiwa Spika, Shirika la Makumbusho ya Taifa limepewa jukumu la kufanya utafiti, kuhifadhi, kukusanya, kuonesha na kuelimisha umma kuhusu urithi wa utamaduni na wa asili wa Taifa. Katika kutekeleza majukumu yake Shirika

limefanya utafiti katika nyanja za Jiolojia, Palaentolojia, Akiolojia na Biolojia ambapo mikusanyo 2,130 ilivumbuliwa na imeongezwa kwenye makumbusho. Aidha, utafiti wa biolojia umeendelea kufanyika ili kuainisha na kupata mikusanyo ya vipepeo na nondo wachavushao na kutoa elimu kwa jamii kuhusu umuhimu na uhifadhi wa vipepeo na nondo hao. Vilevile, Shirika kwa kushirikiana na wadau imefanya mkutano wa kitaalam wa kimataifa kuhusu mitazamo na kanuni mpya za makumbusho katika karne hii na hasa suala la mikusanyo iliyopo nje ya nchi.

102. Mheshimiwa Spika, Shirika limekamilisha ujenzi wa nyumba tano (5) za jamii za Wamwera (2) kutoka Mkoa wa Lindi, Wamakua (2) Mkoa wa Mtwara na Waha (1) Mkoa wa Kigoma, katika Kijiji cha Makumbusho. Aidha, onesho la kihistoria la mchango wa Tanzania katika ukombozi wa Bara la Afrika limejengwa katika Makumbusho na Nyumba ya Utamaduni, Dar es Salaam. Vilevile, Shirika limekarabati majengo ya Makumbusho na Nyumba ya Utamaduni kwa ajili ya kuweka onesho jipya la kudumu la Historia ya Tanzania kabla na baada ya uhuru.

5.5.5.4. Mfuko wa Taifa wa Mambo ya Kale

103. Mheshimiwa Spika, Mfuko wa Taifa wa Mambo ya Kale umewezesha kugharamia ukusanyaji wa taarifa za maeneo mapya ya malikale ya Lemaguru, Arusha; Kiwasihi Kigera, Mara; Mogitu, Manyara; Ndala, Tabora; na Nang'oma, Lindi ambayo yatatumika kuhuisha rejesta ya Taifa ya maeneo ya mali kale. Aidha, Mfuko umewezesha utafiti kwenye nyanja za Akiolojia tano (5) Paleontolojia tatu (3) Paleonthropolojia mbili (2) katika mikoa ya Arusha, Manyara, Mbeya, Tanga, Mara, Lindi na Tabora na utafiti wa tunu 35.

5.5.6. Miradi ya Maendeleo

104. Mheshimiwa Spika, katika mwaka wa fedha 2019/2020, jumla ya **Shilingi 48,889,988,734** ziliidhinishwa kwa ajili ya kutekeleza miradi nane (8) ya maendeleo. Kati ya fedha hizo, **Shilingi 1,000,000,000** ni fedha za ndani na **Shilingi 47,889,988,734** ni fedha za nje. Hadi Machi 2020, Wizara imepokea jumla ya **Shilingi 13,790,146,376** sawa na asilimia 28 ya fedha zilizoidhinishwa. Kati ya fedha hizo, **Shilingi 671,817,955** ni fedha za ndani na **Shilingi 13,118,328,421** ni fedha za nje. Utekelezaji wa Miradi hiyo ni kama ifuatavyo:

5.5.6.1. Mradi wa Kuendeleza Utalii Kanda ya Kusini – REGROW

105. Mheshimiwa Spika, mradi huu unatekelezwa kwa ushirikiano kati ya Serikali ya Tanzania na Benki ya Dunia. Mwaka 2019/2020, **Shilingi 20,300,000,000** ziliidhinishwa kwa ajili ya maandalizi ya ujenzi wa barabara, viwanja vya ndege na mabanda ya kupokelea wageni katika hifadhi zilizo kusini mwa Tanzania na kufanya uperembaji na tathmini ya mradi. Hadi Machi, 2020 **Shilingi 3,942,918,771** zimetolewa na kutumika. Kati ya fedha hizo, **Shilingi 230,000,000** ni fedha za ndani na **Shilingi 3,712,918,771** ni fedha za nje.

5.5.6.2. Mradi wa Kujenga Uwezo wa Maeneo ya Hifadhi, Mapori ya Akiba na Kikosi Dhidi Ujangili

106. Mheshimiwa Spika, mradi huu unatekelezwa na Serikali kwa kutumia fedha za ndani. Mwaka 2019/2020, **Shilingi 500,000,000** ziliidhinishwa kwa ajili ya kukarabati nyumba 58 katika mapori ya akiba; kuboresha miundombinu ya barabara,

viwanja vya ndege na ofisi katika mapori ya akiba; na kuwajengea uwezo askari wanyamapori katika kulinda na kusimamia rasilimali za wanyamapori. Hadi Machi, 2020 **Shilingi 300,000,000** zimetolewa na kutumika.

5.5.6.3. Mradi wa Usimamizi Endelevu wa Maliasili

107. Mheshimiwa Spika, mradi unatekelezwa kwa ushirikiano kati ya Serikali za Ujerumani na Jamhuri ya Muungano wa Tanzania. Mradi unatekelezwa katika halmashauri za wilaya za Ngorongoro na Serengeti na TAWA. Mradi unalenga kuwezesha jamii kushiriki katika usimamizi endelevu wa maliasili. Mwaka 2019/2020, jumla ya **Shilingi 13,864,220,734** fedha za nje ziliidhinishwa. Hadi Machi 2020, **Shilingi 2,179,400,000** zimetolewa na kutumika.

5.5.6.4. Mradi wa Kuendeleza Misitu ya Hifadhi ya Mazingira Asilia

108. Mheshimiwa Spika, mradi huu unatekelezwa kwa ushirikiano baina ya Serikali ya Jamhuri ya Muungano wa Tanzania na Shirika la Maendeleo la Umoja wa Mataifa (UNDP). Aidha, mradi huu unatekelezwa kwenye misitu sita (6) ya hifadhi ya mazingira asilia ya Chome, Magamba, Mkingu, Minziro, Udzungwa na Rungwe. Lengo la mradi ni kuwezesha Wizara, halmashauri za wilaya na asasi zisizokuwa za Serikali kuboresha usimamizi wa sheria za mazingira ili kulinda mifumo ikolojia, na bioanuwai kwa ajili ya ustawi na usimamizi wa rasilimali za misitu. Mwaka 2019/2020 **Shilingi 4,294,680,000** ziliidhinishwa. Hadi Machi, 2019 **Shilingi 1,332,494,650** fedha za nje zimetolewa na kutumika.

5.5.6.5. Mradi wa Kujenga Uwezo wa Taasisi za Mafunzo ya Misitu na Ufugaji Nyuki

109. Mheshimiwa Spika, mradi unatekelezwa kwa fedha za ndani kwa lengo la kuwezesha taasisi za mafunzo na utafiti zilizo chini ya Idara ya Misitu na Nyuki kutekeleza majukumu yake. Mwaka 2019/2020, **Shilingi 420,058,000** ziliidhinishwa. Hadi Machi, 2020 **Shilingi 141,817,955** zimetolewa na kutumika.

5.5.6.6. Mradi wa Kujenga Uwezo wa Jamii katika Kusimamia Misitu kwa Tija na Misingi Endelevu

110. Mheshimiwa Spika, mradi unatekelezwa kwa ushirikiano kati ya Serikali za Ubeligiji na Jamhuri ya Muungano wa Tanzania. Mradi huu unatekelezwa katika wilaya za Uvinza, Kigoma, Kasulu, Kibondo, Kakonko na Buhigwe. Mwaka 2019/2020 **Shilingi 4,073,260,000** fedha za nje ziliidhinishwa. Hadi Machi, 2020 **Shilingi 1,150,665,000** fedha za nje zimetolewa na kutumika.

5.5.6.7. Mradi wa Kuongeza Thamani kwa Mazao ya Misitu – FORVAC

111. Mheshimiwa Spika, mradi unatekelezwa kwa ushirikiano kati ya Serikali za Ufini na Jamhuri ya Muungano wa Tanzania. Mradi huo unalenga kuimarisha uwezo wa wananchi kusimamia rasilimali za misitu na kuongeza thamani ya mazao ya misitu. Mradi unatekelezwa katika mikoa ya Tanga, Lindi, Mtwara na Ruvuma. Katika mwaka 2019/2020, **Shilingi 4,742,850,000** fedha za nje ziliidhinishwa. Hadi

Machi, 2020 **Shilingi 4,742,850,000** fedha za nje zimetolewa na kutumika.

5.6 Utekelezaji wa Majukumu ya Kimkakati

112. Mheshimiwa Spika, Serikali inaendelea kutekeleza Mradi wa Kuzalisha Umeme wa Julius Nyerere ulioko kwenye Hifadhi ya Taifa Nyerere. Katika kutekeleza mradi huo, Wizara ilipewa jukumu la kusafisha eneo ambalo bwawa la kuzalisha umeme linajengwa na kufanya ulinzi kwa watumishi na wafanyakazi katika eneo husika. Katika kutekeleza kazi hizo, Wizara kupitia TANAPA na TAWA imeendelea kuimarisha ulinzi kwa kupeleka askari 108 na magari matano (5) ya doria. Aidha, Wizara kupitia TAFORI imefanya tathmini na kutoa ushauri kuhusu athari za kiikolojia ambazo zinaweza kutokea kwenye uoto wa mimea katika njia ya kusafirishia umeme (400 kV transmission line) kutoka kwenye eneo la uzalishaji hadi kituo kidogo cha kupoozea umeme kilichopo eneo la Chalinze, Bagamoyo. Tathmini imebaini uwepo wa aina nne (4) za spishi zilizo hatarini kutoweka ambazo ni *Lannea shweinfurthii*, *Millettia micansa*, *Rytiginia bugoyensis* na *Xylothea tettensi*. Vipando vya miti hiyo vimekusanywa na kuoteshwa katika Kituo cha Utafiti wa Misitu Kibaha kwa utafiti zaidi wa kuendeleza uhifadhi wake.

113. Mheshimiwa Spika, itakumbukwa kuwa mwaka 2016, Serikali ilitoa Tamko la kusitisha biashara ya kukamata na kusafirisha wanyamapori hai nje ya nchi kwa muda wa miaka mitatu (3). Katika kipindi hicho Wizara ilifanya ukaguzi wa mazizi yote ya wafanyabiashara ya nyara ili kubaini aina na idadi ya wanyamapori waliopo kwenye mazizi hayo. Kwa sasa

Wizara imekamilisha utaratibu wa kuwarudishia wafanyabishara hao fedha walizolipia ada mbalimbali za Serikali ambapo jumla ya Shilingi 173,289,430.60 zitalipwa.

5.7 Changamoto na Utatuzi Wake

5.7.1 Changamoto

114. Mheshimiwa Spika, baadhi ya changamoto zilizojitokeza katika utekelezaji wa majukumu ya Wizara katika kipindi cha mwaka wa fedha 2019/2020 ni pamoja na: kuwepo uvamizi wa maeneo yaliyohifadhiwa na shoroba; kuongezeka kwa migongano kati ya binadamu na wanyamapori; uhaba wa watumishi pamoja na wafanyakazi wenye ujuzi na utaalamu katika fani mbalimbali, hususan ukarimu; kuharibika kwa miundombinu ya barabara kutokana na mvua nyingi zilizonyesha, hali iliyosababisha ugumu wa kufikika kwenye baadhi ya maeneo mbalimbali yenye vivutio vya utalii. Aidha, kutokana na mlipuko wa ugonjwa wa Corona (COVID-19) duniani fursa za kutangaza utalii hazitakuwa na matokeo chanya kwa sababu ya zuiro la wageni kusafiri kutoka nchi moja hadi nyingine. Hali hiyo itasababisha kupungua kwa idadi ya watalii, mapato na kuathiri soko la ajira na mnyororo wa thamani katika sekta ya utalii.

5.7.2 Utatuzi wa Changamoto

115. Mheshimiwa Spika, katika kukabiliana na changamoto zilizojitokeza, Wizara imeendelea kufanya mapitio ya sera, sheria, kanuni na miongozo mbalimbali; na kushirikisha wadau katika kuhifadhi maliasili na malikale na kuboresha miundombinu katika maeneo yaliyohifadhiwa na vivutio vya

utalii. Aidha, Wizara imeimarisha ulinzi kwa wananchi na mali zao dhidi ya wanyamapori wakali na waharibifu, kuhamasisha na kutekeleza mikakati ya upandaji miti, kuanzisha na kuendeleza viwanda vya mazao ya misitu na nyuki, kutoa elimu kwa umma kuhusu umuhimu wa uhifadhi na matumizi endelevu ya maliasili na malikale. Vilevile, Wizara imeendelea kushirikiana na wadau katika kuendeleza na kuimarisha vyuo vya mafunzo ya utalii na kuendelea kuwasiliana na mamlaka husika ili kupata vibali vya ajira za watumishi kuhusu utangazaji utalii, Wizara itatumia njia za kielekitroniki ikiwemo mitandao ya kijamii kutangaza vivutio mbalimbali vya utalii kwa lengo la kuhamasisha kutembelea nchini baada ya COVID-19 kudhibitiwa.

6.0 MPANGO NA BAJETI KWA MWAKA WA FEDHA 2020/2021

116. Mheshimiwa Spika, Mpango na Bajeti kwa mwaka wa fedha 2020/2021 pamoja na miongozo mingine, umezingatia Mwongozo wa Maandalizi ya Mpango na Bajeti kwa mwaka 2020/2021 – 2022/2023, majukumu ya Wizara, Sera, Mpango Mkakati wa Wizara (2016/17 - 2020/21), Mipango Mikakati ya Taasisi zilizopo chini ya Wizara, maelekezo ya viongozi wa Serikali na mikataba ya kikanda na kimataifa.

6.1 Ukusanyaji Maduhuli

117. Mheshimiwa Spika, Wizara inakadiria kukusanya **Shilingi 65,256,218,761** kutoka katika vyanzo vya idara, mifuko na taasisi zilizo chini yake. Kati ya fedha hizo, idara zitakusanya **Shilingi 22,657,242,000**; taasisi zinazopata ruzuku zitakusanya **Shilingi 18,846,563,910**; na Mifuko ya

uhifadhi ya TWPF na TaFF itakusanya **Shilingi 23,752,412,851**. Aidha, Mashirika ya TANAPA, NCAA, TAWA na TFS yanakadiria kukusanya **Shilingi 738,230,093,590**. Kati ya fedha hizo, TANAPA itakusanya **Shilingi 363,899,596,000**, NCAA **Shilingi 162,663,179,000**, TAWA **Shilingi 58,063,935,590** na TFS **Shilingi 153,603,383,000**. Mashirika hayo hukusanya maduhuli kwa ajili ya kutekeleza majukumu yao na kuchangia katika Mfuko Mkuu wa Serikali, mifuko ya uhifadhi na maendeleo ya utalii.

6.2 Matumizi ya Kawaida na Maendeleo

118. Mheshimiwa Spika, Wizara inakadiria kutumia **Shilingi 114,593,952,000**. Kati ya fedha hizo, **Shilingi 69,573,850,000** ni kwa ajili ya matumizi ya kawaida na **Shilingi 45,020,102,000** miradi ya maendeleo. Makadirio ya matumizi ya kawaida yanajumuisha mishahara **Shilingi 50,852,545,000** na matumizi mengineyo **Shilingi 18,721,305,000**. Aidha, **Shilingi 45,020,102,000** zitatumika kutekeleza miradi ya maendeleo. Kati ya fedha hizo, **Shilingi 44,320,102,000** zitatoka kwa washirika wa maendeleo na **Shilingi 700,000,000** zitatoka kwenye Mfuko Mkuu wa Serikali.

6.3 Kazi Zitakazotekelezwa na Wizara na Taasisi zake

6.3.1 Sekta Ndogo ya Wanyamapori

6.3.1.1 Idara ya Wanyamapori

119. Mheshimiwa Spika, Wizara itaendelea kufanya tathmini ya utekelezaji wa Sera ya Wanyamapori, kukamilisha mapitio ya Sheria ya Uhifadhi wa Wanyamapori Na. 5 ya mwaka

2009, Sheria ya TANAPA, NCAA na TAWIRI; na kuandaa Sheria ya kuanzisha TAWA. Aidha, Wizara itafanya mapitio ya kanuni za Utalii wa Picha na Matumizi ya Uvunaji wa Wanyamapori na kukamilisha taratibu za uanzishwaji wa Jeshi Usu na kuwezesha watumishi wa Idara ya Wanyamapori na Misitu kushiriki katika mafunzo hayo. Vilevile, Wizara itaendelea kuhakiki matukio ya athari zinazosababishwa na wanyamapori wakali na waharibifu na kulipa kifuta machozi na kifuta jasho kwa wananchi watakaoathiriwa na wanyamapori hao. Pia, Wizara itaendelea kuwalinda wananchi na mali zao dhidi ya wanyamapori wakali na waharibifu pamoja na kukamilisha Mkakati wa Kitaifa wa Kudhibiti Wanyamapori Wakali na Waharibifu.

120. Mheshimiwa Spika, Wizara itaendelea kuratibu upandishaji hadhi mapori tengefu ya Inyonga, mbuga ya Wembere na misitu ya Litumbandyosi - Gesimazowa kuwa mapori ya akiba na kuanzisha Jumuiya ya Hifadhi ya Wanyamapori (WMA) Kilosa Moani. Aidha, Wizara itafanya mapitio ya mpango wa kanda ya usimamizi wa maeneo ya Jumuiya ya Hifadhi za Wanyamapori na Mkakati wa Kitaifa wa Kupambana na Ujangili na Biashara Haramu ya Nyara.

6.3.1.2 Shirika la Hifadhi za Taifa

121. Mheshimiwa Spika, katika kuimarisha ulinzi na usimamizi wa hifadhi, Shirika litaendesha siku doria 358,000 na kuwezesha operesheni 56 za kuzuia ujangili na kununua silaha 200, mahema 75, sare za uwandani na ofisi kwa watumishi. Aidha, Shirika litajenga: uzio wa faru wenye urefu wa kilometa 14 katika Hifadhi ya Taifa Burigi - Chato; ghala la kuhifadhia silaha katika Hifadhi ya Saadani; na minara minne

(4) ya usalama katika hifadhi za Taifa Mkomazi na Serengeti. Vilevile, Shirika litaendelea kutumia vifaa vya teknolojia ya kisasa vikiwemo ndege ndogo zisizo na rubani (*drones*), kamera zinazotambua joto la binadamu (*thermal image cameras* 93), miwani ya kuona masafa marefu wakati wa usiku (*long range night goggles*) katika hifadhi za Taifa za Ruaha, Tarangire, Mikumi, Serengeti na Kisiwa cha Rubondo. Pia, Shirika litadhibiti mimea vamizi katika eneo lenye ukubwa wa hekta 972 na kuotesha miti ya asili 100,400 katika hifadhi za Taifa za Arusha, Kisiwa cha Rubondo, Ziwa Manyara na Tarangire.

122. Mheshimiwa Spika, katika kuimarisha mifumo ya upatikanaji wa maji kwa wanyamapori wakati wa kiangazi, Shirika litajenga mabwawa 15 yenye jumla ya mita za ujazo 51,447 katika hifadhi za Taifa za Saadani, Ruaha, Mkomazi, Katavi na Mikumi. Aidha, Shirika litawezesha chanjo za mifugo kwenye vijiji vinavyopakana na hifadhi ili kuzuia maambukizi ya magonjwa na kuanzisha vikundi 116 vya uhifadhi kupitia mpango wa ujirani mwema. Vilevile, elimu ya uhifadhi itatolewa katika vijiji 573 vinavyozunguka hifadhi zote za Taifa na kuwezesha miradi ya ujirani mwema ya maji, elimu na afya katika vijiji 17.

123. Mheshimiwa Spika, Shirika litaanzisha maeneo maalum ya utalii katika hifadhi za Taifa za Ruaha, Katavi, Nyerere, Burigi - Chato na Kitulo na kuanzisha kanda za kitalii katika hifadhi zinazotembelewa na wageni wengi. Shirika litaendelea kukamilisha taratibu za kuanzisha utalii wa kutumia gari ya kwenye kamba (*cable cars*) katika Hifadhi ya Taifa Kilimanjaro. Aidha, Shirika litaanzisha bidhaa mpya za utalii ikiwa ni pamoja na utalii wa kiberenge, kupanda farasi,

kupanda puto na boti katika hifadhi za Taifa zenye kutembelewa na watalii wachache za Mkomazi na Mahale na hifadhi za Taifa mpya za Burigi - Chato na Nyerere, Mto Ugalla na Kigosi. Vilevile, Shirika litatenga maeneo 53 ya kujenga loji na mahema ya kudumu ya wageni katika hifadhi za Taifa za: Mikumi (5), Mkomazi (10), Tarangire (5), Kitulo (5), Ibanda - Kyerwa (6), Rumanyika – Karagwe (3) na Burigi - Chato (19). Pia, Shirika litajenga hoteli ya watalii yenye vitanda 50 katika Hifadhi ya Taifa Katavi na kujenga malazi ya gharama nafuu yenye jumla ya vitanda 321 kwa ajili ya watalii wa ndani katika hifadhi za Taifa Kisiwa cha Rubondo (92), Mikumi (8), Burigi – Chato (150) na Saadani (71).

124. Mheshimiwa Spika, Shirika litaendelea na ujenzi wa uwanja wa mchezo wa gofu eneo la Fort Ikoma katika Hifadhi ya Taifa ya Serengeti na Uwanja wa Ndege Mugumu kwa kushirikiana na Halmashauri ya Wilaya ya Serengeti. Aidha, Shirika litajenga nyumba 11 za watumishi katika hifadhi za Taifa za: Kilimanjaro (3), Kitulo (2), Mkomazi (1), Serengeti (2), Rubondo (2) na Mahale (1). Vilevile, Shirika litajenga maeneo maalum ya utalii wa gari - nyumba (caravan) katika hifadhi za Taifa za Katavi, Nyerere na Ruaha. Pia, Shirika litajenga kivuko na kununua boti ya kitalii katika Ziwa Victoria itakayotoa huduma za utalii wa maji katika hifadhi za Taifa za Rubondo, Saanane, Burigi - Chato na Serengeti (Ghuba ya Speke).

125. Mheshimiwa Spika, Shirika litajenga barabara zenye urefu wa kilometa 444 katika Hifadhi 21 na kukarabati barabara zenye urefu wa kilometa 6,580 katika hifadhi zote za Taifa. Aidha, Shirika litajenga madaraja mapya mawili (2) katika hifadhi za Taifa Tarangire na Kitulo na kukarabati njia

za kutembea watalii zenye urefu wa kilometa 316 katika hifadhi za Taifa Arusha, Kilimanjaro, Udzungwa, Rumanyika na Karagwe. Vilevile, Shirika litachimba visima virefu 18 vya maji na kujenga kilometa 10 kati ya kilometa 13 za mfumo wa maji katika Hifadhi ya Taifa Ruaha. Kazi nyingine zitakazotekelezwa ni pamoja na kununua magari 23, vifaa na mitambo ya barabara nane (8), ununuzi wa helikopta moja (1) kwa ajili ya kuimarisha shughuli za doria katika Hifadhi ya Taifa Nyerere, injini za boti sita (6), pikipiki 11 na mashine ya kuchimba visima vya maji.

6.3.1.3 Mamlaka ya Hifadhi ya Ngorongoro

126. Mheshimiwa Spika, Mamlaka itaendelea kuboresha miundombinu kwa kukarabati barabara, viwanja vya ndege ndani ya eneo la hifadhi, vyoo na kujenga vyoo vipya. Aidha, Mamlaka itaboresha huduma za kijamii kwa kuendeleza miradi ya miundombinu ya maji, elimu, ufugaji nyuki na chakula kwa wakazi waishio ndani ya eneo la hifadhi. Pia, Mamlaka itakamilisha mapitio ya matumizi mseto ya ardhi, sheria iliyoanzisha Mamlaka na Mpango wa Jumla wa Matumizi ya Eneo. Kazi nyingine zitakazotekelezwa ni pamoja na kuimarisha mfumo wa Jeshi Usu, kuibua na kutangaza vivutio vya utalii, kuhamisha makao makuu ya Mamlaka kwenda Mji wa Karatu na kununua mitambo na mashine za kuwezesha ujenzi.

6.3.1.4 Mamlaka ya Usimamizi wa Wanyamapori Tanzania

127. Mheshimiwa Spika, Mamlaka itafanya siku doria 337,517 katika mapori ya akiba, mapori tengefu, maeneo ya

ardhioevu yenye umuhimu wa kimataifa chini ya Mkataba wa Ramsar na WMAs; kuimarisha shughuli za intelijensia, vikosi maalum vya ulinzi, matumizi ya teknolojia; na kutoa mafunzo ya Jeshi Usu kwa watumishi takriban 300. Aidha, Mamlaka itaendelea kuimarisha ulinzi wa wananchi na mali zao dhidi ya wanyamapori wakali na waharibifu pamoja na kununua magari nane (8) ya doria. Vilevile, Mamlaka itaanza ujenzi wa ofisi ya Makao Makuu katika Jiji la Dodoma na kujenga nyumba ya watumishi katika Pori la Akiba Lukwati - Piti. Pia, Mamlaka itaandaa mipango ya usimamizi ya jumla ya mapori ya akiba ya Lukwati - Piti, Pande na Maswa na kufanya mapitio ya mpango shirikishi wa usimamizi wa Magofu ya Kilwa Kisiwani.

128. Mheshimiwa Spika, Mamlaka itafungua mtandao wa barabara za utalii zenye urefu wa kilometa 205 katika mapori ya akiba ya Mpanga Kipengere, Swagaswaga, Mkungunero na Pande pamoja na kujenga madaraja madogo 11, daraja moja (1) kubwa na *drifts* sita (6) katika mapori ya akiba ya Mpanga Kipengere, Mkungunero, Lukwika -Lumesule na Msanjesi. Aidha, Mamlaka itajenga njia ya kutembea watalii yenye urefu wa mita 150 kuelekea kwenye maporomoko ya maji ya Lyamakunohila katika Pori la Akiba Mpanga Kipengere na njia za kutembea watalii katika eneo la kihistoria la Magofu ya Kilwa Kisiwani. Vilevile, Mamlaka itajenga mabanda ya kulala wageni na eneo la mapokezi katika eneo la kihistoria la Kilwa Kisiwani, mageti manne (4) ya kitalii katika mapori ya akiba ya Mpanga Kipengere, Swagaswaga na Selous pamoja na kambi mbili (2) za watalii katika mapori ya akiba ya Mpanga Kipengere na Swagaswaga.

129. *Mheshimiwa Spika*, Mamlaka itashiriki katika maonesho ya kimataifa ya uwindaji wa kitalii yatakayofanyika nchini Marekani (*Safari Club International na Dallas Safari Club Conventions*). Aidha, Mamlaka itaendelea kutoa gawio la mapato yanayotokana na utalii kwa WMAs, vijiji na halmashauri za wilaya kwa ajili ya uhifadhi na utekelezaji wa miradi ya maendeleo.

6.3.1.5 Taasisi ya Utafiti wa Wanyamapori Tanzania

130. *Mheshimiwa Spika*, Taasisi itaidadi wanyamapori nchini katika mifumo ya ikolojia ya Serengeti, Tarangire - Manyara, Moyowosi - Kigosi, Burigi - Chato na Hifadhi ya Taifa Saadani. Kazi nyingine ni kutathmini shoroba za wanyamapori nchini na kuzipanga kulingana na umuhimu katika uhifadhi na ustawi wa jamii. Aidha, Taasisi itaanza ujenzi wa jengo la Makao Makuu na kuanzisha Kituo cha Utafiti wa Wanyamapori Kanda ya Kusini.

6.3.1.6 Vyuo vya Taaluma ya Wanyamapori

(i) Chuo cha Usimamizi wa Wanyamapori Mweka

131. *Mheshimiwa Spika*, Chuo kitaendelea kutoa mafunzo katika ngazi ya Astashahada, Stashahanda na Shahada katika fani ya uhifadhi wanyamapori na utalii pamoja na kozi fupi za waongoza utalii. Aidha, Chuo kitajenga madarasa, uzio na kukarabati barabara za ndani ya chuo na hosteli za wanafunzi. Vilevile, Chuo kitanunua magari mawili (2) kwa ajili ya mafunzo kwa vitendo.

(ii) Taasisi ya Taaluma ya Wanyamapori Pasiansi

132. Mheshimiwa Spika, Taasisi itaendelea kutoa mafunzo ya Astashahada ya Uhifadhi wa Wanyamapori na Himasheria kwa kudahili wanafunzi 300. Aidha, Taasisi itaimarisha utoaji wa mafunzo kwa vitendo, kukamilisha ujenzi wa maktaba, kununua samani na kuandaa kanuni za uendeshaji wa Taasisi.

(iii) Kituo cha Mafunzo ya Uhifadhi wa Maliasili kwa Jamii, Likuyu – Sekamaganga

133. Mheshimiwa Spika, Kituo kitaendelea kutoa mafunzo kwa wanafunzi 130 wakihusisha askari wanyamapori wa vijiji 80 ambao wanatumika kudhibiti wanyamapori wakali na waharibifu na kufanya doria katika maeneo ya WMAs, viongozi na wajumbe wa kamati za maliasili za vijiji 20 na waongoza watalii 30. Aidha, Kituo kitakamilisha taratibu za kuanzisha kozi ya Astashahada ya Awali ya Waongoza Watalii, kujenga maabara ya sayansi na kutengeneza tovuti ya Kituo. Vilevile, Kituo kitanunua basi dogo, kukarabati majengo na kununua samani kwa ajili ya maktaba. Pia, kituo kitaendelea kutoa ushauri wa kitaalamu kwa WMA's za Mbarang'andu, Kimbanda na Kisungule (Namtumbo), Chingoli na Nalika (Tunduru), Mchimalu (Nanyumbu), Ndonda (Nachingwea) na Mungata (Rufiji).

6.3.1.7 Mfuko wa Kuhifadhi Wanyamapori Tanzania

134. Mheshimiwa Spika, Mfuko utawezesha uhakiki na ulipaji wa kifuta machozi na kifuta jasho kwa wananchi wanaopata madhara kutokana na wanyamapori wakali na waharibifu. Aidha, Mfuko utawezesha utafiti, kuidadi wanyamapori,

shughuli za mafunzo na operesheni maalum za kuzuia ujangili. Vilevile, Mfuko utawezesha kazi za kupandisha hadhi maeneo yaliyohifadhiwa, mapitio ya sera, sheria na kanuni, kutoa elimu kwa wananchi na usimamizi wa nyara za Serikali.

6.3.2 Sekta Ndogo ya Misitu na Nyuki

6.3.2.1 Idara ya Misitu na Nyuki

135. Mheshimiwa Spika, Wizara itafanya mapitio ya Sera ya Taifa ya Ufugaji Nyuki ya Mwaka 1998, kuendelea na mapitio ya Sheria ya Misitu Sura 323 na Sheria iliyoanzisha TAFORI Sura 270. Aidha, Wizara itafanya utafiti wa kubaini mchango halisi wa sekta ya misitu na nyuki kwenye Pato la Taifa na kuandaa Mwongozo wa Usimamizi wa Manzuki na Elimu Ugani. Vilevile, Wizara itawezesha mikutano minne (4) ya Kamati ya Ushauri wa Misitu (NAFAC) na mikutano minne (4) ya Kamati ya Ushauri wa Ufugaji Nyuki (NABAC). Kazi nyingine zitakazofanyika ni kutayarisha mwongozo wa uandaaji wa Mpango wa Usimamizi wa Mashamba ya Miti, kuandaa Mkakati wa Kutoa Huduma za Ugani kuhusu Misitu, kuandaa Mwongozo wa Kuongeza Thamani ya Mazao ya Nyuki na kutoa mafunzo kwa ajili ya vyama vya ushirika wa wafugaji nyuki.

6.3.2.2 Wakala wa Huduma za Misitu Tanzania

136. Mheshimiwa Spika, Wakala utaendelea kuhudumia mashamba 23 ya miti yenye ukubwa wa hekta 518,089. Kazi zitakazofanyika ni pamoja na kuzalisha tani 17 za mbegu bora za miti, kuotesha miche 32,510,900, kupanda miti kwenye eneo lenye ukubwa wa hekta 8,188, kupalilia hekta 42,612,

kupogoa miti hekta 13,805 na kupunguza miti hekta 6,238. Aidha, Wakala utanzisha shamba jipya la miti lenye ukubwa wa hekta 3,000 katika Wilaya ya Nzega na kuongeza hifadhi nne (4) za misitu ya asili zenye hekta 37,000 katika wilaya mbili (2) za Babati (Salame) na Simanjiro (Lalatemala, Landrokesi na Lendanai). Vilevile, Wakala utakamilisha taratibu za kuhifadhi kisheria eneo la hifadhi ya nyuki lenye ukubwa wa hekta 21,790 katika Wilaya ya Chunya na hekta 263,449 za misitu katika wilaya za Hanang, Ikungi, Mufindi, Ileje na Momba. Pia, Wakala utaimarisha uhifadhi wa misitu sita (6) yenye hekta 23,046 iliyokabidhiwa na halmashauri za wilaya za Nyasa na Mbinga zilizokuwa na changamoto ya uvamizi.

137. Mheshimiwa Spika, Wakala utaandaa mipango ya usimamizi ya misitu 40 yenye ukubwa wa hekta milioni 1.36, kukamilisha mipango 45 ya usimamizi ya misitu na kuendelea kutekeleza mikakati mbalimbali ya kuendeleza Jeshi Usu. Aidha, Wakala utasafisha njia za kudhibiti moto kwenye misitu ya asili na mashamba ya miti yenye urefu wa kilometa 5,819; kujenga uwezo wa vikosi 15 vya wazima moto vyenye jumla ya watu 282; kujenga minara miwili (2) na kukarabati minara 17 ya kufuatilia matukio ya moto. Vilevile, kampeni za udhibiti moto zitafanyika kwenye vijiji 316 vinavyozunguka misitu 55 na kuandaa mipango nane (8) ya usimamizi wa moto. Pia, Wakala utafanya mikutano ya vijiji 52 ya kuelimisha kamati za maliasili za vijiji 208, shule 10 na washiriki 1,290 wanaojihusisha na biashara ya mazao ya misitu na nyuki.

138. Mheshimiwa Spika, Wakala utapandisha hadhi misitu 10 ya hifadhi yenye ukubwa wa hekta 25,862 kuwa misitu ya hifadhi ya mazingira asilia. Aidha, Wakala utaandaa na

kutekeleza mpango wa uendelezaji wa miundombinu ya utalii katika misitu ya hifadhi na kuimarisha kambi 35 za kupumzikia watalii, na kuzitangaza. Vilevile, njia za kutembea watalii zenye urefu wa kilometa 355 zitakarabatiwa, maeneo ya burudani manne (4) yataanzishwa na kujenga maeneo matatu (3) ya kuona mandhari.

139. Mheshimiwa Spika, Wakala utahakiki mipaka ya misitu ya hifadhi 58, hifadhi za nyuki tatu (3) na kuimarisha mipaka ya misitu ya hifadhi 169 kwa kupima upya kilometa 363, kusafisha kilometa 484, kuweka mabango 2,341 na vigingi 2,016 katika mipaka mipya. Aidha, Wakala utaandaa mipango ya matumizi bora ya ardhi kwa vijiji 20 vinavyozunguka misitu ya hifadhi ili kuondoa migogoro kati ya Wakala na vijiji.

140. Mheshimiwa Spika, Wakala utachangia shughuli za maendeleo ya jamii zinazozunguka hifadhi za misitu na nyuki kwa kutoa miche ya miti 14,851,120 na vifaa vya ufugaji nyuki ikiwemo mizinga 1,000. Aidha, Wakala utajenga hosteli moja (1) na kukarabati madarasa katika shule za msingi na sekondari 12; kuchangia madawati 300, vifaa vya ujenzi na kukarabati ofisi za vijiji vitatu (3); na kukarabati na kujenga miundo mbinu ya maji. Vilevile, Wakala utaendelea kutoa ushauri wa kitaalamu kwa jamii juu ya ufugaji nyuki, uanzishaji bustani za miti na upandaji miti na kuwezesha uanzishaji wa hifadhi za nyuki za kijiji zenye ukubwa wa hekta 5,000.

141. Mheshimiwa Spika, Wakala utaanzisha kampuni tanzu itakayosimamia miradi ya kuongeza thamani na kuzalisha bidhaa mseto za mazao ya misitu na nyuki. Kampuni hiyo itasimamia miradi minne (4) ya majaribio ya uzalishaji mizinga (Kondoa), uchakataji wa mazao ya misitu (Shamba la Miti

Meru), uchakataji na ufungishaji wa asali (Manyoni), na uzalishaji wa vimbaka - *tooth picks* (Shamba la Miti Ruvu Kaskazini).

142. Mheshimiwa Spika, Wakala utaendelea kuhudumia manzuki 146 na kuanzisha manzuki mpya 21 ambazo zinatarajiwa kuzalisha tani 91 za asali na tani 10 za nta. Aidha, Wakala utaanzisha vikundi 86 vya ufugaji nyuki na kutoa elimu ya ufugaji bora wa nyuki kwa wafugaji 1,190.

143. Mheshimiwa Spika, Wakala utajenga ofisi 12, vituo 15 vya ulinzi ndani ya misitu na kukarabati majengo 63 na mifumo 45 ya maji. Aidha, Wakala utakarabati vituo sita (6) vya mambo ya kale vya Mji Mkongwe na Magofu ya Kaole (Bagamoyo), Tembe la Kwihara na Jengo la Afya (Tabora), Michoro ya Miambani ya Kolo (Kondoa) na Magofu ya Tongoni (Tanga). Pia, Wakala utanunua magari madogo 31, malori mawili (2), pikipiki 61 na mtambo mmoja (1).

144. Mheshimiwa Spika, Wakala utawezesha watumishi 1,632 kupata mafunzo ya muda mfupi (565), muda mrefu (270) na mafunzo ya Jeshi Usu (797). Aidha, Wakala utashiriki maonesho na matukio 12 ya kitaifa na kimataifa; na utandaa na kurusha vipindi 45 vya televisheni, 79 vya redio na makala 14 kuhusu uhifadhi.

6.3.2.3 Taasisi ya Utafiti wa Misitu Tanzania

145. Mheshimiwa Spika, Taasisi itafanya utafiti kuhusu ubora wa mbao kutoka kwenye misitu mbalimbali nchini, nishati ya mkaa kutoka kwenye miti inayokua haraka na njia mbadala za kuzalisha nishati ya mkaa kwa ajili ya matumizi ya nyumbani.

Tafiti nyingine zitakazofanyika ni kubaini matumizi ya maji kwa miti ya kigeni na madhara ya shughuli za binadamu katika vyanzo vya maji ili kutoa ushauri wa kitaalamu juu ya maeneo sahihi ya kupanda miti hiyo. Vilevile, Taasisi itaendelea kufanya utafiti juu ya mtawanyiko na madhara ya viumbe vamizi kwenye uzalishaji na bioanuai katika misitu. Pia, Taasisi itaendelea kufanya utafiti unaohusu uvunaji wa utomvu kwenye miti ya misindano ili kubaini umri sahihi wa kuvuna utomvu, madhara kwenye ukuaji wa miti na ubora wa mbao. Aidha, Taasisi itaendelea kuandaa mwongozo wa kufanya utafiti wa misitu na nyuki nchini, kununua vitendea kazi na kuboresha miundombinu. Katika kupanua wigo wa upatikanaji wa mazao ya misitu, Taasisi itaanzisha mashamba ya majaribio mapya manne (4) ya miti ya asili (2) na miti ya kigeni (2).

6.3.2.4 Vyuvo vya Taaluma ya Misitu na Ufugaji Nyuki

146. Mheshimiwa Spika, Chuo cha Viwanda vya Misitu kitadahili wanafunzi 250, Chuo cha Misitu Olmotonyi 1,000 na Chuo cha Mafunzo ya Ufugaji Nyuki wanafunzi 400. Aidha, Chuo cha Viwanda vya Misitu kitakarabati ofisi mbili (2), madarasa mawili (2) na bwalo la chakula. Vilevile, Chuo cha Mafunzo ya Ufugaji Nyuki kitajenga kiwanda cha kuchakata mazao ya nyuki. Pia, Chuo kitaendelea na uzalishaji wa malkia kwenye vituo vya Manyoni (Singida), Handeni (Tanga) na Ukimbu (Kigoma). Lengo la Serikali ni kuhakikisha upatikanaji wa wataalam wenye weledi stahiki kwa ajili ya kusimamia sekta ndogo ya misitu na nyuki ili kuongeza mchango wa sekta hiyo katika pato la Taifa.

6.3.2.5 Mfuko wa Misitu Tanzania

147. Mheshimiwa Spika, Mfuko utaendelea kuwezesha ujenzi wa viwanda vya kuchakata na kufungasha mazao ya nyuki, ununuzi na usimikaji wa mitambo na vifaa vingine muhimu kwa ajili ya viwanda vinne (4) vya kuchakata na kufungasha asali. Kazi nyingine zitakazofanywa na Mfuko ni kuwezesha miradi mipya mitano (5) na miradi 79 inayoendelea ya ufugaji nyuki na ujenzi wa vituo vitano (5) vya ukusanyaji wa mazao ya nyuki.

148. Mheshimiwa Spika, Mfuko utawezesha uanzishwaji wa vitalu na upandaji miti katika shule 60 katika wilaya 30 za mikoa saba (7) ya nyanda kame, kuzalisha miche ya mbao na matunda milioni 1.2, kupanda miti hekta 730 katika mashamba ya Biharamulo, Pagale na Longuza. Aidha, Mfuko utagharamia mafunzo ya Stashahada kwa wanafunzi 15 na Astashahada wanafunzi 12 katika vyuo vya misitu na ufugaji nyuki; na kuwezesha TAFORI kuanzisha mfumo wa kielekitroniki wa usimamizi na uratibu wa utafiti wa misitu na nyuki. Vilevile, Mfuko utawezesha kurusha vipindi 24 vya redio na 12 vya televisheni kuhusu uhamasishaji, uhifadhi na uendelezaji wa rasilimali ya misitu.

6.3.3 Sekta Ndogo ya Utalii

6.3.3.1 Idara ya Utalii

149. Mheshimwa Spika, Wizara itafanya mapitio ya Sheria ya Utalii ya mwaka 2008 na kuandaa Programu ya Taifa ya Uendelezaji Utalii. Aidha, itabainisha vivutio vipya vya utalii na

maeneo ya uwekezaji katika mikoa ya Mbeya, Geita, Simiyu, Mwanza, Njombe na Morogoro. Vilevile, Wizara itaandaa majukwaa ya uwekezaji ili kuhamasisha wawekezaji katika biashara za utalii ikiwemo huduma za malazi. Pia, Wizara itafanya mikutano ya kamati ya uwezeshaji wa masuala ya utalii kwa kushirikisha wadau mbalimbali na mikutano baina ya sekta ya umma na sekta binafsi. Kazi nyingine zitakazofanyika ni pamoja na kuendelea kupanga huduma za malazi katika daraja za ubora wa nyota, kufanya uhakiki na ukaguzi wa wakala wa biashara za utalii pamoja na kufanya utafiti wa watalii wanaoondoka nchini. Aidha, Wizara itafuatilia upokeaji wa wageni nchini na katika maeneo ya malazi na utalii kwa kutumia mfumo wa kielekitroniki wa usajili wa wageni.

6.3.3.2 Bodi ya Utalii Tanzania

150. Mheshimiwa Spika, Bodi itaendelea kutangaza vivutio vya utalii ndani na nje ya nchi kwa kushiriki maonesho ya utalii katika masoko ya kimkakati katika nchi mbalimbali zikiwemo China, India, Urusi, Israeli, ukanda wa Afrika na Falme za Kiarabu. Katika hatua nyingine, ziara za utangazaji utalii zitafanyika katika masoko ya Bara la Asia, Ulaya na Australia. Aidha, Bodi itazindua video mpya ya utangazaji utalii na kuisambaza kwenye vyombo mbalimbali vya habari na mitandao ya kijamii ndani na nje ya nchi. Vilevile, Bodi itaendelea kutangaza mazao mapya ya utalii ikiwa ni pamoja na utalii wa michezo, utalii wa mvinyo, utalii wa madini na utalii wa kwenye maji. Pia, Bodi itaimarisha utangazaji wa mazao ya utalii ikiwemo utalii wa mikutano, utalii wa utamaduni na utalii wa meli.

151. Mheshimiwa Spika, Bodi itaweka matangazo ya utalii wa Tanzania kwenye masoko ya kimkakati nchi za nje na kuendelea kuteua mabalozi wa hiari wa utalii katika masoko hayo. Aidha, Bodi itaendelea kutumia makundi ya watu maarufu kama wasanii wa muziki na waigizaji sinema wa ndani na wa kimataifa katika utangazaji utalii. Kazi nyingine zitakazofanyika ni kuweka mabango ya kutangaza utalii katika majiji ya Dar es Salaam, Arusha na Mwanza pamoja na viwanja vya ndege vya JNIA, Dodoma na Mwanza; na kuendelea kuandaa Onesho la Swahili *International Tourism Expo (SITE) 2020*. Vilevile, Bodi itaendelea kuhamasisha wadau kuhusu matumizi ya utambulisho mpya wa Tanzania kiutalii (*Tanzania Unforgettable*) na kuandaa tuzo za utalii zinazolenga kuwatambua na kuwapa hati za shukrani wataanzania na raia wa kigeni wanaojitolea kutangaza utalii ndani na nje ya nchi.

152. Mheshimiwa Spika, Bodi itaendelea kutangaza utalii kupitia Maonesho ya Kimataifa ya Biashara ya Dar es Salaam (Sabasaba), Nanenane, Kili/Karibu *Fair*, Siku ya Utalii Duniani na Karibu Utalii Kusini. Maonesho mengine yatakayofanyika ni Tamasha la Mvinyo Dodoma, GLITE, *East Africa Trade Fair* na Lamadi Utalii *Festival*. Aidha, Wizara itatoa elimu kwa umma kuhusu utalii wa ndani kupitia vyombo vya habari ikiwa ni pamoja na Chaneli maalum ya kutangaza utalii “*Tanzania Safari Channel*” na mitandao ya kijamii.

6.3.3.3 Chuo cha Taifa cha Utalii

153. Mheshimiwa Spika, Chuo kitadahili wanafunzi 670 katika ngazi ya astashahada na wanafunzi 78 ngazi ya stashahada

na kutoa mafunzo kwa washiriki 300 katika mnyororo wa utalii. Aidha, Chuo kitaanzisha kampasi mpya ya Mwanza na programu ya mafunzo ya utalii katika ngazi ya cheti kampasi ya Arusha. Vilevile, Chuo kitajenga miundombinu ya kutolea mafunzo katika kampasi ya Arusha na kufanya ukarabati katika kampasi ya Bustani, Temeke na Arusha. Kazi nyingine zitakazofanyika ni kuendelea kufanya utafiti na kutoa ushauri katika fani ya utalii na ukarimu, kufanya mapitio na kuhuisha muundo wa Chuo.

6.3.4 Sekta Ndogo ya Mambo ya Kale

6.3.4.1 Idara ya Mambo ya Kale

154. Mheshimiwa Spika, Wizara itafanya tathmini ya hali ya uhifadhi wa maeneo matano (5) ya malikale, kuandaa mpango kabambe na miongozo ya uhifadhi na usimamizi wa maeneo ya malikale na kuhuisha rejesta ya maeneo ya malikale. Kazi nyingine zitakazofanyika ni upimaji wa mipaka ya vituo vitano (5) vya mambo ya kale, kuratibu maadhimisho ya Tamasha la Mwezi wa Urithi wa Utamaduni, Kumbukizi ya Vita vya Majimaji na Siku ya Kimondo Duniani.

6.3.4.2 Shirika la Makumbusho ya Taifa

155. Mheshimiwa Spika, Shirika litaendeleza maeneo 20 ya malikale; kuboresha vituo saba (7) vya makumbusho ya Taifa; na kujenga Onesho la Historia ya Tanzania kabla ya ukoloni, wakati wa ukoloni, wakati wa harakati za kudai uhuru na Tanzania ikiwa huru. Aidha, Shirika litafungua masoko ya bidhaa za sanaa katika Makumbusho ya Azimio la Arusha, Kijiji cha Makumbusho - Dar es Salaam na kuboresha Jukwaa la Sanaa, Makumbusho na Nyumba ya Utamaduni. Vilevile,

Shirika litakusanya taarifa za kihistoria za Marais ili kuanzisha Makumbusho ya Marais itakayojengwa Dodoma.

6.4 Miradi ya Maendeleo

156. Mheshimiwa Spika, katika mwaka wa fedha 2020/2021, Wizara inakadiria kutumia **Shilingi 45,020,102,000** kutekeleza miradi sita (6) ya maendeleo. Kati ya fedha hizo, **Shilingi 44,320,102,000** ni fedha za nje na **Shilingi 700,000,000** ni fedha za ndani.

Miradi ya maendeleo itakayotekelezwa ni: -

- (i) Mradi wa Kuendeleza Utalii Ukanda wa Kusini (REGROW);
- (ii) Mradi wa Kujenga Uwezo wa Maeneo ya Hifadhi, Mapori ya Akiba na Kikosi Dhidi Ujangili;
- (iii) Mradi wa Kuzuia na Kupambana na Ujangili na Biashara Haramu ya Nyara;
- (iv) Mradi wa Panda Miti Kibiashara;
- (v) Mradi wa Kujenga Uwezo wa Taasisi na Mafunzo ya Misitu na Ufugaji Nyuki; na
- (vi) Mradi wa Kuongeza Thamani kwa Mazao ya Misitu (FORVAC).

7.0 SHUKRANI

157. Mheshimiwa Spika, mafanikio katika utekelezaji wa majukumu ya Wizara yametokana na ushirikiano wake na nchi mbalimbali, mashirika, taasisi na marafiki wa uhifadhi. Napenda kuchukua fursa hii kuwashukuru wadau na washirika wa maendeleo kwa kutaja baadhi yao kama ifuatavyo: Serikali za Canada, China, Korea Kusini, Marekani, Norway, Ubelgiji, Ufini, Ujerumani, Uswisi na Jumuiya ya Nchi za Ulaya.

Mashirika na taasisi ni pamoja na AfDB, AWF, AWHF, EU, FAO, FZS, GEF, GIZ, ICCROM, ICOM, ICOMOS, ILO, IUCN, KfW, NORAD, PAMS Foundation, Trade Aid, UNDP, UNESCO, UNWTO, USAID, WCS, WHC, World Bank, Wild Aid, WMF na WWF.

8.0 MAOMBI YA FEDHA KWA MWAKA WA FEDHA 2020/2021

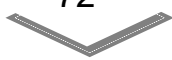
158. Mheshimiwa Spika, katika mwaka wa fedha 2020/2021, ninaomba Bunge lako Tukufu liidhinishe **Shilingi 114,593,952,000** kwa matumizi ya **Fungu 69** - Wizara ya Maliasili na Utalii. Kati ya fedha hizo, **Shilingi 69,573,850,000** ni kwa ajili ya matumizi ya kawaida na **Shilingi 45,020,102,000** ni kwa ajili ya miradi ya maendeleo.

159. Mheshimiwa Spika, fedha za matumizi ya kawaida zinajumuisha **Shilingi 50,852,545,000** za mishahara na **Shilingi 18,721,305,000** za matumizi mengineyo. Aidha, fedha za miradi ya maendeleo zinajumuisha **Shilingi 700,000,000** fedha za ndani na **Shilingi 44,320,102,000** fedha za nje.

9.0 HITIMISHO

160. Mheshimiwa Spika, ninaomba kuhitimisha kwa kukushukuru wewe binafsi na Waheshimiwa Wabunge wote kwa kunisikiliza. Hotuba hii itapatikana pia katika tovuti ya Wizara ya Maliasili na Utalii: www.maliasili.go.tz.

161. Mheshimiwa Spika, naomba kutoa hoja.

ORODHA YA MAJEDWALI

Jedwali Na. 1: Maduhuli ya Idara, Taasisi na Mifuko ya Uhifadhi kwa mwaka 2018/2019, Makadirio na Makusanyo kwa mwaka wa fedha 2019/2020

Idara/Taasisi	Makusanyo kwa mwaka wa fedha 2018/2019	Makadirio na Makusanyo hadi Machi, 2020 (Mwaka wa fedha 2019/2020)		
		Makadirio kwa mwaka wa fedha 2019/2020	Makusanyo hadi Machi, 2020	%
(i)	(ii)	(iii)	(iv)	(v)
A: WIZARA				
Utawala na Rasilimali Watu	5,077,963	14,703,531	2,008,472	14
Utalii	14,284,289,831	21,442,538,469	15,194,771,552	71
Mfuko wa Mambo ya Kale	2,049,689,418	1,200,000,000	1,199,029,594	100
Jumla Ndogo	16,339,057,212	22,657,242,000	16,395,809,618	72
B: TAASISI				
TAWIRI	1,495,051,072	1,440,680,000	1,246,730,619	87
CAWM – Mweka	6,355,252,000	13,980,798,088	6,578,491,849	47
PASIANSI	1,585,022,745	4,699,777,000	2,505,855,726	53
CBCTC	180,585,000	253,800,000	25,000,000	10
TAFORI	570,635,682	550,000,000	250,219,024	45
BTI	788,349,455	288,641,139	706,252,658	245
FTI – Olmotonyi	1,898,128,982	1,261,200,000	1,056,185,136	84
FITI	409,143,271	484,410,000	697,941,860	144
TTB	1,023,237,841	600,000,000	945,716,845	158
NCTA	2,125,977,653	2,674,647,000	1,286,786,981	48
NMT	524,540,918	753,666,717	334,041,000	44
Jumla Ndogo	16,955,924,619	26,987,619,944	15,633,221,698	58
C: MIFUKO				
TaFF	5,618,100,000	7,211,432,614	4,791,623,125	66
TWPF	4,193,924,241	14,667,432,394	10,189,787,683	69
Jumla Ndogo	9,812,024,241	21,878,865,008	14,981,410,808	68
JUMLA KUU	41,107,006,072	71,538,430,944	47,010,442,123	66

Jedwali Na. 2: Maduhuli ya Mashirika kwa mwaka 2018/2019, Makisio na Makusanyo kwa mwaka 2019/2020 na Makadirio ya Makusanyo kwa mwaka 2020/2021

Mashirika	Makusanyo kwa mwaka wa fedha 2018/2019	Makadirio na Makusanyo Hadi Machi, 2020 (mwaka wa fedha 2019/2020)			%	Makadirio ya makusanyo kwa mwaka wa fedha 2020/2021
		Makadirio kwa mwaka 2019/20	Makusanyo Hadi Machi, 2020			
(i)	(ii)	(iii)	(iv)	(v)	(vi)	
TANAPA	282,426,174,000	314,098,689,717	252,194,833,476	80	363,899,596,000	
NCAA	147,043,375,161	169,141,823,000	121,706,271,332	72	162,663,179,000	
TAWA	47,602,930,696	65,081,946,946	38,514,479,157	59	58,063,935,590	
TFS	130,790,000,000	153,483,381,988	91,449,870,349	60	153,603,383,000	
JUMLA	607,862,479,857	701,805,841,651	503,865,454,314	72	738,230,093,590	

Jedwali Na. 3: Idadi ya Watalii Waliotembelea Hifadhi za Taifa na Mapato kuanzia 2015/2016 hadi 2019/2020

Na.	Mwaka	Watalii wa Nje	Watalii wa Ndani	Jumla ya Watalii	Mapato
1	2015/2016	518,457	439,119	957,576	175,089,696,000
2	2016/2017	595,811	386,529	982,340	207,587,218,000
3	2017/2018	670,144	409,119	1,079,263	254,794,242,000
4	2018/2019	743,248	494,254	1,237,502	282,426,174,846
5	2019/2020*	658,250	394,693	1,052,943	252,194,833,476
	JUMLA	3,163,574	2,107,356	5,270,930	1,172,092,164,322

* Hadi Machi, 2020

Jedwali Na. 4: Idadi ya Watalii Waliotembelea NCAA na Mapato kuanzia 2015/2016 hadi 2019/2020

Mwaka wa Fedha	Watalii wa Nje	Watalii wa Ndani	Jumla ya Watalii	Mapato (Sh.)
2015/2016	291,525	297,856	589,381	70,705,588,376
2016/2017	352,991	248,224	601,215	102,128,858,941
2017/2018	372,732	271,423	644,155	128,973,748,000
2018/2019	430,616	270,094	700,710	143,949,144,000
2019/2020*	383,365	232,427	615,792	120,622,008,547
JUMLA	1,831,229	1,320,024	3,151,253	566,379,347,864

* Hadi Machi, 2020

Jedwali Na. 5: Mapato ya Uwindaji wa Kitalii kuanzia 2015/2016 hadi 2019/2020

Mwaka	Idadi ya Watalii			Mapato (Sh.)
	Wawindaji	Watazamaji (Observers)	Jumla	
2015/2016	608	393	1001	28,802,391,200
2016/2017	495	297	792	26,938,980,817
2017/2018	473	291	764	29,870,663,155
2018/2019	444	360	804	25,771,163,424
2019/2020*	484	483	967	18,523,981,093
Jumla	2504	1824	4328	129,907,179,689

* Hadi Machi, 2020

Jedwali Na. 6: Mwenendo wa Upandaji miti katika Mashamba ya Miti kuanzia mwaka 2015/2016 hadi Machi, 2020

Na.	Jina la Shamba	2015/16	2016/17	2017/18	2018/19	2019/20*	Jumla (ha)
1	Buhindi	794.7	566	771	846	312	4,141
2	Kawetire	485.5	548	263	145	44	2,239
3	Kiwira	111.5	132	104	162	88	816
4	Korogwe	250	192	64	215	-	791
5	Longuza	43.5	92	48	117	31	491
6	Mbizi	520	380	410	322	393	2,732
7	Meru	129	384	291	553	189	2,101
8	Mtibwa	276.6	117	653	306	-	1,917
9	North Kilimanjaro	204.7	241	260	190	165	1,495
10	Rondo	205.2	251	196	209	168	1,262
11	Rubare	380	420	458	438	273	2,849
12	Rubya	271.6	122	209	304	298	1,262
13	North Ruvu	250	225	81	110	46	785
14	Sao Hill	3,422	3,724	2,758	2,525	2,202	23,359
15	Shume	103.3	196	169	120	-	1,118
16	Ukaguru	207	270	270	434	153	1,674
17	West Kilimanjaro	130.2	234	223	256	155	1,186
18	Wino	733	528	883	453	476	4,320
19	Morogoro	42.5	37	50	161	210	501
20	Biharamulo	0	0	446	523	856	1,825
21	Mpepo	0	0	200	500	500	1,200
22	Iyondo Msimwa	0	0	220	120	200	540
23	Buhigwe	0	0	70	206	143	419
Jumla (ha)		8,560.3	8,659	9,097	9,215	6,902	59,023

* Hadi Machi, 2020

Jedwali Na.7: Mauzo ya Asali na Nta Ndani na Nje ya Nchi kuanzia 2015/2016 hadi 2019/2020

MWAKA	NTA		ASALI	
	Tani	Thamani (Shs)	Tani	Thamani (Shs)
2015/2016	143.49	1,574,905,832	113.75	161,173,426
2016/2017	251.93	4,549,643,832	259.86	1,222,045,655
2017/2018	338	6,598,782,597	806	8,062,842,500
2018/2019	179	1,437,865,600	608	4,860,834,400
2019/2020*	388	2,327,400,000	163	1,137,500,000
Jumla	1,300.42	16,488,597,861	1,950.61	15,444,395,981

* Hadi Machi, 2020

Jedwali Na. 8: Mwenendo wa Biashara ya Utalii Nchini kuanzia 2015 hadi 2019

MWAKA	2015	2016	2017	2018	2019	
Idadi ya watalii	1,137,182	1,284,279	1,327,143	1,505,702	1,527,230	
Idadi ya watalii hotelini	1,033,555	1,145,934	1,163,752	1,402,672	1,336,200	
Mapato (US \$ million)	1,901.94	2,131.57	2,258.96	2,595.59	2,604.46	
Wastani wa siku za kukaa watalii hotelini	10	9	10	10	13	
Wastani wa matumizi ya fedha kwa mtalii kwa siku (US \$)	<i>Package Tour</i>	305	290	410	331	379
	<i>Non- Package Tour</i>	141	131	139	135	216

Jedwali Na. 9: Idadi ya Wageni Waliotembelea Vituo vya Mambo ya Kale na Mapato Kuanzia 2015/2016 hadi 2019/2020

KITUO	2015/2016		2016/2017		2017/2018		2018/2019		2019/2020*	
	Wageni	Mapato (Sh.)	Wageni	Mapato	Wageni	Mapato (Sh.)	Wageni	Mapato (Sh.)	Wageni	Mapato (Sh.)
Magofu ya Kaole	13,967	36,503,000	12,328	25,809,000	10,458	27,242,000	19,724	42,525,000	24,969	51,710,000
Zama za Mawe Isimila	2,030	11,970,000	1,870	8,617,000	1,445	8,167,000	2,634	11,469,000	1,876	8,350,000
Mji Mkongwe, Bagamoyo	7,515	26,902,000	10,931	23,989,500	6,798	24,324,000	11,302	32,845,200	14,251	42,004,624
Kaburi la Mtwana Mkwawa, Kalenga	1,048	2,533,000	1,105	1,523,500	1,501	2,105,000	2,408	4,601,000	1,440	2,957,300
Magofu ya Kilwa Kisiwani na Songo Mnara	2,366	21,631,000	2,274	15,411,000	1,083	10,439,000	2,990	18,738,000	3,323	34,871,000
Kimondo cha Mbozi	1,476	3,030,000	1,164	2,046,000	1,368	3,039,000	3,604	6,596,000	2,322	4,515,120
Mapango ya Amboni	11,755	23,157,500	6,005	11,549,000	21,662	19,377,000	11,086	21,271,000	4,703	7,907,000
Magofu ya Tongoni	369	1,695,000	293	1,331,000	104	792,000	470	1,098,000	315	924,000
Dkt. Livingstone Ujiji, Kigoma	3601	9,655,000	2,522	5,680,000	2,606	6,224,000	3,742	8,547,180	2,524	8,149,300
Tembe la Kwihara	431	899,500	238	520,000	361	902,000	407	828,000	336	676,000
Michoro ya Miambani Kondo, Kolo	2,027	9,204,000	881	6,696,000	1,766	12,550,000	1,959	16,662,000	2,257	13,943,000
Makumbusho ya Caravan Serai, Bagamoyo	3,155	9,143,000	3,537	7,174,500	1,814	4,246,000	4,283	9,374,000	3,028	6,250,880
Nyumba Kumbukizi ya Mwl. Nyerere - Magomeni	-	-	149	274,500	302	608,000	195	494,000	0	0
Jumla	49,740	156,323,000	43,148	110,346,500	51,268	120,015,000	64,804	175,048,380	61,344	182,258,224

* Hadi Machi, 2020

Jedwali Na.10: Idadi ya Wageni Waliotembelea Makumbusho ya Taifa na Mapato Kuanzia 2017/2018 hadi 2019/2020

Kituo/ Makumbusho	2017/2018				2018/2019				2019/2020*			
	Wageni			Mapato (Sh.)	Wageni			Mapato (Sh.)	Wageni			Mapato (Sh.)
	Nje	Ndani	Jumla		Nje	Ndani	Jumla		Nje	Ndani	Jumla	
Nyumba ya Utamaduni	7,777	14,357	22,134	244,028,106	8,514	16,960	25,474	332,295,884	6,569	13,012	19,581	185,286,195
Kijiji cha Makumbusho	4,271	35,809	40,080	71,120,546	3,985	8,363	12,348	81,777,199	2,274	5,033	7,307	53,470,100
Azimio la Arusha	447	9,395	9,842	11,966,733	282	5,553	5,835	17,141,000	3,753	666	4,419	14,120,700
Elimu Viumbe	4,130	9,123	13,253	65,384,968	1,041	6,174	7,215	43,912,850	1,990	3,985	5,975	42,303,850
Mwl. J. K. Nyerere	627	8,587	9,214	9,346,999	178	8,434	8,612	9,643,874	32	6,327	6,359	10,447,500
Vita vya Maji Maji	154	5,998	6,152	7,992,655	1,297	9,882	11,179	7,590,100	88	9,404	9,492	4,992,000
Jumla	17,406	83,269	100,675	409,840,007	15,297	55,366	70,663	492,360,907	14,706	38,427	53,133	310,620,345

* Hadi Machi, 2020

Jedwali Na. 11: Idadi ya Wanafunzi/waliodahiliwa katika Vyuo vya Wizara kuanzia 2015/2016 hadi 2019/2020

Chuo Mwaka	Wanyamapori			Utalii	Misitu na Nyuki			JUMLA
	Mwaka	Pasiansi	Likuyu Seka - maganga	NCT	FITI - Moshi	BTI - Tabora	FTI – Olmotonyi	
2015/2016	578	441	91	201	73	91	519	1,994
2016/2017	560	441	100	315	100	150	450	2,116
2017/2018	551	441	97	228	133	201	672	2,323
2018/2019	600	441	140	556	180	266	803	2,986
2019/2020	846	300	298	550	250	400	825	3,469
Jumla Kuu	3,135	2,064	726	1,850	736	1,108	3,269	12,888

Jedwali Na. 12: Bajeti ya Matumizi ya Kawaida ya Idara, Vitengo, Taasisi na Wakala kwa Mwaka wa Fedha 2020/2021

Kifungu (i)	Idara/Kitengo/ Taasisi (ii)	Matumizi ya Kawaida Mwaka wa Fedha 2020/2021		
		Mishahara (iii)	Matumizi Mengineyo (iv)	Jumla (v)
1001	Utawala na Rasilimaliwatu	1,881,134,000	2,725,094,000	4,606,228,000
1002	Fedha na Uhasibu	494,854,550	581,740,000	1,076,594,550
1003	Sera na Mipango	265,062,000	1,214,077,000	1,479,139,000
1004	Mawasiliano	83,856,000	270,820,000	354,676,000
1005	Ukaguzi wa Ndani	130,698,000	315,720,000	446,418,000
1006	Ugavi	250,212,000	403,629,000	653,841,000
1007	Sheria	82,860,000	229,788,000	312,648,000
1008	Mifumo ya Kompyuta	124,122,000	486,169,000	610,291,000
Jumla Ndogo		3,312,798,550	6,227,037,000	9,539,835,550
1009	Utafiti na Mafunzo	0	934,237,000	934,237,000
270321	TAWIRI	2,224,554,000	78,354,000	2,302,908,000
270323	CAWM, Mwaka	2,365,719,492	149,970,000	2,515,689,492
270368	Likuyu Sekamaganga	0	110,124,000	110,124,000
270369	PWTI	0	128,462,000	128,462,000
270370	TAFORI	2,277,224,829	279,975,000	2,557,199,829
270372	FITI	0	255,425,000	255,425,000
270371	FTI	0	190,831,000	190,831,000
270373	BTI	0	176,161,000	176,161,000
270321	NCTA	2,177,970,600	614,700,000	2,792,670,600
Jumla Ndogo		9,045,468,921	2,918,239,000	11,963,707,921
2001	Wanyamapori	2,390,930,504	1,516,492,000	3,907,422,504
26311427	TAWA	11,996,382,694	1,392,793,000	13,389,175,694
26312281	Districts	0	330,904,000	330,904,000
Jumla Ndogo		14,387,313,198	3,240,189,000	17,627,502,198
3001	Misitu na Nyuki	990,904,000	821,623,000	1,812,527,000
270631	TFS	18,151,707,631	0	18,151,707,631

Kifungu	Idara/Kitengo/ Taasisi	Matumizi ya Kawaida Mwaka wa Fedha 2020/2021		
		Mishahara	Matumizi Mengineyo	Jumla
	Jumla Ndogo	19,142,611,631	821,623,000	19,964,234,631
4001	Idara ya Utalii	704,704,000	2,483,973,000	3,188,677,000
270501	TTB	1,133,929,500	1,397,848,000	2,531,777,500
	Jumla Ndogo	1,838,633,500	3,881,821,000	5,720,454,500
4002	Mambo ya Kale	732,672,000	1,279,486,000	2,012,158,000
270834	NMT	2,393,047,200	352,910,000	2,745,957,200
	Jumla Ndogo	3,125,719,200	1,632,396,000	4,758,115,200
	JUMLA KUU	50,852,545,000	18,721,305,000	69,573,850,000

Jedwali Na 13: Muhtasari wa Bajeti ya Matumizi ya Miradi ya Maendeleo ya Wizara kwa Mwaka wa Fedha 2020/2021

Kifungu	Na. ya Mradi	Jina la Mradi	2020/2021		Jumla (Sh.)	Mhisani
			Fedha za Ndani (Sh.)	Fedha za Nje (Sh.)		
(i)	(ii)	(iii)	(iv)	(v)	(vi)	(vii)
1003	Sera na Mipango					
1.	5203	Mradi wa Kuendeleza Utalii Kanda ya Kusini (REGROW)	200,000,000	30,295,601,578	30,495,601,578	GoT / World Bank
	Jumla Ndogo		200,000,000	30,295,601,578	30,495,601,578	
2001	Wanyamapori					
1	4810	Mradi wa Kujenga Uwezo wa Maeneo ya Hifadhi, Mapori ya Akiba na Kikosi Dhidi Ujangili	300,000,000	0	300,000,000	GoT
2.	4812	Mradi wa Kudhibiti Ujangili na Kuendeleza Uhifadhi wa Wanyamapori	0	583,775,000	583,775,000	GEF and UNDP
	Jumla Ndogo		300,000,000	583,775,000	883,775,000	
3001	Misitu na Nyuki					
1.	4647	Mradi wa Panda Miti Kibiashara	0	6,337,348,485	6,337,348,485	Finland
2.	4648	Mradi wa Kujenga Uwezo wa Taasisi na Mafunzo ya Misitu na Ufugaji Nyuki	200,000,000	0	200,000,000	GoT
3.	4650	Mradi wa Kuongeza thamani kwa Mazao ya Misitu (FORVAC)	0	7,103,376,937	7,103,376,829	Finland
	Jumla Ndogo		200,000,000	13,440,725,422	13,640,725,422	
	JUMLA KUU		700,000,000	44,320,102,000	45,020,102,000	

